

צ'בזטי מזהר"ן

קמא

דף צה: צו.

עם

ביאור חברותא
ללימוד בעיון

תורה צד

אמר שהמתמיד בלימוד ספרו יהיה נעשה איש כשר באמת
ובעל מה גדול כי יש בה עמקות נוראה שאין בשום ספר
(ה"מ שמו שמה)

תורה אור
תהלים ח (ו) ותקרה מעט
מאלהים וקבדו ויקר
תעשרהו:
תורה צ
תהלים קד (לה) וימנו
תקאים מן הארץ וישעו
עוד אינן כרבי נפשי את
יתנה תללו ית:
מלכים א-א (כא) ויהי
כשכב ארני תהלק עם אבתי
והייתי אני ובני שלמה
תקאים:

תורה צא
שמות יז (יב) וידי משה
כפרים ויקחו אבן וישעו
תחזיו וישב עליה ואמר
והיו מלכי בדי מזה את
וימנה אהל וידי קרי אמינה
עד בא השמש:
תהלים קט (פו) כל ממוקרי
אמינה שקר רדפוני עירני:
תורה צב

מלכים ב-ד (לה) וישב וילך
בבית אתה תהן ואתה תהן
ויצל ויגמר עליו ויזורר
הצער עד שבע פעמים וישקח
הצער את עיניו:
מלכה ז (כ) תמן אמת ליעקב
חסד לאברהם אשר נשבעת
לאבתיו מימי קדם:
מלאכי ב (ו) תורת אמת
תמה בפיהו ויעלה לא נמצא
בשפתיו בשלום ובמישר
הלך אתי ורבים השיב מעוזו:
בראשית מקץ מה מא (מה)
ויקרא פריעה שם יוסף צפת
פענה ויקן לו את אסנת בת
פוטו פרע כהן אן לאשה
ויצא יוסף על ארץ מצרים:
תהלים קט (יא) בלבי צפנתי
אמרתך ולעשן לא אשקט לך:
במדבר יג (יד) זאת התורה
אדם כי ימות באהל כל תבא
אל האהל וכל אשר באהל
ישקא שבעת ימים:
תורה צב

דברים ואתחנן ו (ח) והאכה
את יוקה אלתיך בכל לבבך
ובכל נפשך ובכל מאודך:
בראשית תולדות כו (ד) וישע
לי משפטים כאשר אהבתי
והביאה לי ואכלה בעבור
תהיך נפשי בטרם אמות:
ישעיהו מט (ג) ויאמר לי
עבדי אמה ישראל אשר כך
אתפאר:

תורה צד
תהלים צא (ג) וקר הסודו
ואמונתו לבית ישראל רא
כל אפסי ארץ את ישועת
אלתינו:
ישעיהו מג (ו) כל הנקרא
בשמי וילקבוני בראיתי
יצרתי אף ישעיהו:
שמות כה (ח) וישעו לי
מקדש וקבעתי בתוכם:
ישעיהו סג (ט) בכל צרתם
לא ילזו צר ומלאך פניו
הושיעם ואקבלתו ובחשקתו
הוא גאלם וינצלם וינשואם
כל ימי עולם:
תהלים לג (ו) בדרך יוקה
שמים נעשו ויבחה פיו כל
צבאם:
תהלים צו (ג) ספרו בגוים
קבורו בכל העמים נפלאותיו:
דברי הימים-א טז (כד) ספרו
בגוים את קבורו בכל העמים
נפלאותיו:

תורה צד
תהלים צו (ג) ספרו בגוים
קבורו בכל העמים נפלאותיו:
דברי הימים-א טז (כד) ספרו
בגוים את קבורו בכל העמים
נפלאותיו:

תורה צד
תהלים צו (ג) ספרו בגוים
קבורו בכל העמים נפלאותיו:
דברי הימים-א טז (כד) ספרו
בגוים את קבורו בכל העמים
נפלאותיו:

תורה צד
תהלים צו (ג) ספרו בגוים
קבורו בכל העמים נפלאותיו:
דברי הימים-א טז (כד) ספרו
בגוים את קבורו בכל העמים
נפלאותיו:

תורה צד
תהלים צו (ג) ספרו בגוים
קבורו בכל העמים נפלאותיו:
דברי הימים-א טז (כד) ספרו
בגוים את קבורו בכל העמים
נפלאותיו:

צה: ליקוטי

פמ (תהלים ח) **ותחסרהו מעט מאלקים וכבודו והדר תעמרהו.** הנה ידוע כי כל מה שחסר לאדם הן

ברוחני הן בגשמי, החסרון הוא בהשכינה [2] שהוא בחי' אלקים [1]. וזהו **ותחסרהו**, יבואדי מעט מאלקים, היינו החסרון בודאי מאלקים, היינו בהשכינה אך כשידע זאת שחסרון הוא למעלה ולמטה, בודאי יהי' לו צער גדול ועצבות ולא יוכל לעבוד השי"ת בשמחה. לכך צריך להשיב בעצמנו, מה אני ומה חיי כי המלך בעצמו מספר לי החסרון שלו [1], וכי יש כבוד גדול מזה. **מתוך כך בא לשמחה גדולה ונתחדשו המוחין שלו. וזהו וכבוד והדר תעמרהו.** היינו ע"י כבוד והדר שיש לו, שהמלך בעצמו מספר לו החסרון, תעמרהו במוחין חדשים :

צ [1] (תהלים קד) **אנכי אשמה בה יתנו הטאים מן הארץ.** הנה ידוע כי כל החסרונות שבאים לאדם, הן באין מחמת השבירה [1] שנפלו ניצוצות ונחסרו מהשכינה כידוע [2]. והתיקון הוא על ידי שמשמח א"ע באלקיו, [1] אזי נשלמו כל החסרונות מהשבירה ונתעלה כל הניצוצות. וזה **אנכי אשמה בה, יתנו ונשלמו כל החטאים,** היינו החסרונות. כמ"ש (מלכים א א) **והייתי אני ובני שלמה הטאים. מן הארץ, היינו ארץ העליונה, בחי' השכינה [1]:**

צא [2] (שמות יז) **ויהי ידיו אמונה עד בא השמש.**

כי יש כמה מיני אמונה, יש אמונה שהוא רק בלב. והעיקר שצריך להיות לאדם אמונה כ"כ, עד שיתפשט בכל האיברים. כמ"ש בכתבי האר"י [2] שצריך להגביה ידיו בשעת נטילה נגד הראש, כדי לקבל הקדושה. נמצא שצריך לזה אמונה בהידיים, להאמין שמחמת שמגביה ידיו כנגד הראש, מקבל הקדושה. כי בלא אמונה אינו כלום, כמ"ש (תהלים קיט) **כל מצותיך אמונה.** וכשיש לו אמונה כזו, בא מן האמונה אל השכל. [1] וכל מה שמחזיק א"ע באמונה בא אל שכל יותר. כי הדבר שהיה צריך מתחילה להאמין, עכשיו כשבא אל אמונה יותר גדולה, מכין הדבר הראשון בשכל. וזה שכתוב במשה **ויהי ידיו אמונה,** שהי' לו אמונה כ"כ גדולה, עד שנתפשט בכל האיברים, שאפי' בידיו הי' האמונה כ"כ גדולה, **עד בא השמש,** היינו להשכל של הדבר, ושמש הוא בחי' חכמה **כמובא אצלנו [1]:**

צב [1] **על ידי** מה שאדם נע ונד בתוך ביתו [1]. יכול להיות מתיים. כמ"ש באלישע כשהחיה את בן

השונמית, כתיב ביה (מלכים ב' ד') **וילך אחת הנה ואחת הנה.** ומובא בתקונים (תי' י"ג ד' כז ע"ב) [1] אלמלא כנפי ריאה דנשבי על ליבא הוי ליבא אוקיד כל גופא, והריאה והלב הם בחי' יעקב ויוסף. כי יעקב הוא בחי' אמת, כמ"ש (מלכה ז') **תתן אמת ליעקב.** ואמת הוא בחי' תורה [2], כמ"ש (מלאכי ב') **תורת אמת.** ובהתורה יש חמשה ספרים, כנגד חמשה כנפי **ריאה** [תיקון כה] [1]. ויוסף הוא בחינות לב, כי יוסף נקרא

תורה צד
תהלים צו (ג) ספרו בגוים
קבורו בכל העמים נפלאותיו:
דברי הימים-א טז (כד) ספרו
בגוים את קבורו בכל העמים
נפלאותיו:

פמ צ צא צב צג צד

מוהר"ן

צפנת פענח (מקץ מא) וכתיב (תהלים קיט) **בלבי צפנתי וכו'.** וכשבוער האש שבלב, הוה אוקיד כל גופא. ועל ידי שהחמשה כנפי ריאה נעים ונדים, מנשבי על ליבא, ומשככים החימויות שבלב [2]. לכך נאמר ביעקב (ב"ר ויישב פ' פד) [2] ביקש יעקב היינו הריאה, לישב בשלוה, קפץ עליו רוגזו של יוסף, היינו החימויות שבלב. נמצא שע"י מה שאדם שהוא בחי' תורה, כמ"ש (במדבר יט) **זאת התורה אדם,** נע ונד אפילו בתוך ביתו, יכול לשכך את האש, שהוא בחינות דינים, ויכול להחיות מתיים שיהיו חיים :

צג [2] **כל** העושה משא ומתן באמונה, מקיים מ"ע [2] של **ואהבת** [2], שהוא שורש לכל מ"ע כמ"ש בתיקונים

ת"ד [2] על פסוק [2] **ועשה לי מטעמים כאשר אהבתי** מפקודין דעשה : וכיצד מקיימין מצות **ואהבת דאיתא** בגמ' (יומא פו) על פסוק **ואהבת** שתראה שיתאהב ש"ש' על ידך, כיצד אדם קרא ושנה ושמש תלמידי חכמים ועסקו בנחת עם הבריות ומשאו ומתנו באמונה, מה הבריות אומרים, אשרי מי שלמדו תורה וכו'. נמצא ש"ש מתאהב על ידו, ומקיים מצות של **ואהבת,** שהוא שורש כל המצות [2]:

גם במשא ומתן באמונה, בא למדריגה שלמעלה מהזמן. כדאיתא בגמ' [2] במסקנא ועליו הכתוב אומר [2] **ישראל אשר בך אתפאר.** וישראל הוא במחשבה, כמאמר חכמינו ז"ל [2] ישראל עלה במחשבה, ומחשבה הוא למעלה מהזמן. וגם על ידי משא ומתן באמונה, יכול להתפלל בשכל צה. כי ה"תפילה היא גם כן למעלה מהזמן, כי הוא דבר העומד ברימו של עולם וברכות ו:). וגם מחמת שבא לאהבה, מכה זה בא לגדלות המוחין, ויכול להתפלל בשכל צה :

צד [2] (תהלים צה) **זכר חסדו ואמונתו לבית ישראל ראו כל אפסי ארץ את ישועת אלקינו.** הענין הוא כך,

שכל העולמות לא נבראו אלא בשביל ישראל דכתיב (ישעי' מג) **לכבודי בראתי יצאתי אף עשיתיו,** והיינו ב"ע [1] לא נברא אלא לכבודי. וכבודי היינו ישראל, דכתיב (שמות כה) **ושכנתי בתוכם** ודר"ל (עיין של"ה [2] דף ס') בתוכו לא נאמר אלא בתוכם, מלמד שהקב"ה משרה שכניתו בתוך כל אחד מישראל. נמצא כל אחד מישראל נקרא לבוש, ולבוש נקרא כבוד, כי ר' יוחנן קרי למאני' מכבודותא (שבת קיג) נמצא כל העולמות לא נבראו אלא בשביל ישראל, כדי להשפיע להם רב טוב. וכשאינם יכולים לקבל מחמת עונותיהם, יש לו צער, שנאמר (ישעי' סג) **בכל צרתם לו צר.** אך מחמת בהירות אור החסד א"א לקבלו כמות שהוא, וצריך לצמצום הקדוש. היינו כשרוצה להשפיע רב טוב, צריך לדבר יהי' כך, כ"ש"ש (תהלים ל"ג) **דברך ה' שמים נעשו.** והאותיות הם צמצומים עד כאן אות א' עד כאן אות ת', אך בעו"ה הדיבור ג"כ בגלות [2], כמ"ש (שם צו) **ספרו בגוים את כבודי,** והיינו

תורה צד
תהלים צו (ג) ספרו בגוים
קבורו בכל העמים נפלאותיו:
דברי הימים-א טז (כד) ספרו
בגוים את קבורו בכל העמים
נפלאותיו:

11 עיין ספר המדות אמונה את כ'. ושם איתותי יט לא
12 מתוצו - האברים
13 * לעיל תורה א'
14 תורה זו לשון החברים לא ידוע מתי והיכן נאמרה
15 עיין חיי מוהר"ן אות סה צדיק שנפל לעצבות, ושיש"ק ח"ב אות של
שהוא רבי מגדלי מפרעמישלאן, ובעש"ט ע"ה' בתקדמה בקונטרס
מאירת עינים אות עז מה שכתב על רבי מיכל מולאטשוב שהיה עובד
ה' בריבא אנה ואנה בביתו. ועיין שיתות הר"ן אות רפ.
16 בדפים שלנו כה. ועיין גם תיקון כה דף ע. ווהר רע"מ פנחס דף
רכז: ולעיל תורה עט [דף צב].
17 * פתיחתא דאיכה רבתי סימן ב'
18 בדף ע. ולעיל סוף תורה ח'
19 תיקון י"ג דף כה. הג"ל, ועיין גם תיקון כה דף ע. ווהר רע"מ פנחס
דף רכז: ולעיל תורה ס דף עה תורה עה דף צב: תורה רכה דף קיד.
20 שם פסקא ג' הובא בפרש"י ריש פרשת וישב (בראשית לו ב) בשינוי
לשון והוא לשון רבינו כאן.
21 תורה זו לשון החברים לא ידוע מתי והיכן נאמרה
22 ביאור המצוה עיין ספר המצות להרמב"ם וסג"מ מצוה ג'. וברמב"ם
יסודי התורה פ"ב א'. ובחינוך מצוה תיח'. ובחריים פ"ט אות ה'.
23 דברים ו' ה'
24 כך הגרסא גם בדפוס תרל"ד ותלכו ותרוצו והכוונה לתיקון כ' ובתשטט
סג בסוגריות תיקון (תיקון כא) וצ"ע מה שסגר סוגרית כי הציור הזה הוא
כנראה של רבינו ולא של מוהר"ן

10 * תיקון כא [דף נא: נב. נה].
11 בראשית כו ד'
12 גם בדפוס-י ש"ש (ובגמ' שם שמנים)
13 עיין **מלילתא פרשת בשלח על הפסוק והישר בעיניו תעשה**
והובא ברמב"ן שם
14 * שם
15 ישעיהו מט ג'
16 * בראשית רבה פרשה א
17 מתוצו - תפלה
18 תורה זו לשון החברים לא ידוע מתי והיכן נאמרה
19 בריאה יצירה עשית
20 * מט' תענית [פרק נר מצוה. ענין העבודה ד"ה ושכנתי]
21 מתוצו - כמ"ש
22 ראה תורה מה, תורה נו אות ז', תורה עה, תורה ב' תנינא אות ד',
שיתות הר"ן פה, ווהר וארא כה:

ליקוטי

הדיבור עם ישראל בגלות. לכך נאמר (ישעיה מ) **ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יהדיו כי פי ה' דבר**. והיינו כשיגאלו ישראל אז הדיבור ג'כ כביכול יהי' עם השי"ת. ואמרו רז"ל (סנהדרין לו) הייב כל אדם לומר כשבילי נברא העולם. והייב לתקנו. ומהו התיקון הענין הוא כך. שיראה שיעלה כל הניצוצות שבכל דבר. והניצוצות הם אותיות [א]. נמצא מעלה אותיות. והאותיות נעשים דיבורים. ועל ידי הדיבור נשפע רב טוב לישראל. אך כיצד יכולין להעלות נצוצות להשי"ת. העצה הוא כך. כשתסתכל בדבר מה. תיכף יאמין באמונה שלימה שיש בדבר הזה אותיות ונצוצות. ומן האמונה הזה נעשה זי"ן. שנאמר (תהלים לג) **וכל מעשיהו באמונה**. והעשי' היא ששת ימי הכול. והאמונה היא השביעית. ואח"כ יצרח אל האמונה החכמה. כמו"ש (ד"ה א כ"ח) **דע את אלקי אביך**. ואלקי אביך היא בדי' אמונה כמו מעשי' אבותיהם בידיהם (הולין יג:) שאנו מאמינים בו ית' שהוא אלקי אבותינו שזחו העיקר. ודע. היא החכמה והשכל. והכמה היא יו"ד. כמו שפרש"י (שמות טו) **אז ישיר שר לא נאמר אלא ישיר**. ו' ע"ש המחשבה נאמרה. ומהי"ו ד"ה והזיין הנ"ל נעשה **עין**. כי **ז"פ י'** בנימטרי' ע'. ועוד העין הוא חכמה. כי חכמי העדה נקראים **עיני העדה** [ו]. וממילא כשיש לו עין כזה. כשמסתכל בדבר מהעולם. 'כודאי נתעלין הניצוצות. כמו"ש (שמות כח) **ועשית ציץ זהב טהור**. ציץ מלשון הסתכלות [ח]. כשהוא טהור כנ"ל. באמונה ובחכמה. אז **ופתחת עליו פיתוחי הותם**. היינו שתפתח ע"י עין כזה הניצוצות החתומים בכל הדברים. ותעלה אותם **קודש לה**. והניצוצות הם אותיות ומאותיות נעשה דיבורים. וע"י הדיבורים משפיע רב טוב לישראל. וכשמעלה נצוצות מהדבר. אזי הדבר הזה נעשה אפס. כי הניצוצות הם החיות של הדבר: וזה פי' של הפסוק [ט]. **זכר חסדו**. זכר לשון השפעה. היינו כשרוצה להשפיע חסד לישראל. אזי יצרח **ואמונתו לבית ישראל** שהיא החכמה. שנא' (משלי כד) **בחכמה יבנה בית**. בוודאי **ראו כל אפסי ארץ** [י]. היינו הארציות של הדבר נעשה אפס. ואת היינו האותיות מא' עד ת'. היינו הניצוצות. נעשה ישועות אלקינו. כי מהניצוצות נעשה דיבורים. ועי"ז משפיע השי' רב טוב לישראל. וזהו **ישועת אלקינו** [יא]. כי זה תענונו :

צה [ב] (לשון רבינו ז"ל) **כשפרנסמי** הדור ומנהיגי הדור נתנאים אזי הקב"ה מקים עליהם בני אדם שיחלוקו וידברו עליהם. כדי שלא יוהו דעתם עליהם. כמו"ש הו"ל (יומא כב ע"ב) אין ממנים פרנס על הציבור אא"כ קופה של שרצים תלוי מאחריו. וזה פי' סוד שמוכא בעה"ח שער א"א פרק י"ב. אחוריים דמ"ה תסיר מ"ה נשאר פ"ה [ג]. פי' ע"י קופה של שרצים שתלוי מאחוריו. עי"ז מחזיק א"ע בבחי' [ד] **מה ואפס ואין**. וכשמסיר ממנו מה שאין מחזיק א"ע **למה**. אלא שהוא מתגאה. אזי נשאר פה. היינו שבני אדם פותחים את פיהם ואומרים חזור לאחורייך.

צד צה צו צז

ומבזים אותו : (ע"כ לשונו ז"ל) :

צו [ט] (תהלים לו) זומם רשע לצדיק וחורק עליו שיניו ה' ישחק לו כי ראה

כי יבא יומו וכו' . **הענין** הוא כך. דקשה מאין יבא מחשבה זרה לצדיק שרוצה להתפלל בדביקות גדול הלא ארו"ל (יומא לה:) הכא למהר מסייעין אותו. אלא הענין הוא כך. כי מעת השבירה נפלו הניצוצות מכל העולמות. וע"י תפילות הצדיקים עולין מעט מעט מדריגה אחר מדריגה. וכשצדיק עומד להתפלל ומדבק א"ע למדה שהוא בה עתה. נופל לו מחשבה זרה מעין אותה מדה. וכשבא למדריגה יותר גדולה. נופל לו המחשבה זרה מעין המדה הזאת שהיא"ו בא עתה. והצדיק צריך לידע מאיזה מדה ומאיזה עולם היא זאת המחשבה זרה. וצריך לידע כמה להעלותה לאותו עולם ולאותו המדה שהוא עתה בה. אך לפעמים הצדיק רוצה להעלותה ואינו יכול. הטעם הוא. כי נופל לו מחשבה זרה ממדריגה עליונה שלא בא עדיין למדריגה זו. לכן א"א לו להעלותה. כי יש לו עדיין מדריגה תחתונה מזה. היינו מדריגה שהוא בה עתה. אך קשה למה באה לו מחשבה זרה קודם זמנה. דע כי יש קבלה בידי [א]. כי כשיש מחלוקת על איזה צדיק. נופל מחשבה זרה מעין אותה מחלוקת לצדיק אחר. ומחמת שרוצה להעלותה אע"פ שאינו מעלה אותה. משבר בכח הרצון כל בעלי המחלוקת : **זו"פ** הפסוק [ב]. **זומם רשע**. היינו מחשבה זרה. **לצדיק**. **וחורק עליו שיניו**. היינו שרוצה להעלותה. **וה' ישחק לו**. **כי ראה כי יבא יומו**. היינו שעדיין לא בא למדריגת המחשבה זרה זו. אך מאין יבא לו המחשבה זרה זו. ומפרש. **חרב פתחו רשעים**. ופרש"י חרב לשון מלחמה. היינו שנתעורר מחלוקת על איזה צדיק. **חרבם**. היינו המ"ז של אותה המחלוקת. **תבוא בלבם**. היינו בלב צדיק זה. וע"י שרוצה להעלותה. בכח הרצון הזה. **וקשתותם תשבירה**. כלומר המחלוקת הנ"ל :

צז [י] (תהלים פג) **אלקים אל דמי לך אל תחרש ואל תשקוט אל** .

הענין הוא כך. דיודע הוא שיש מקום למעלה שנקרא אלדד ומידד [ג]. שמשם השפע יורד לעולם. כי השני אותיות א"ל. הם דד. והשני אותיות מ"י. הם דד וכמ"ש בלק"ת להאר"י פ' בהעלותך[ד]. והשפע נקראת ה'. כמו"ש (בראשית מ"ז) **הא לבם זרע**. ונשלם השם אלקים משלם. אך לפעמים יש בעו"ה הסתלקות השפע. ונעשה מן כ"ה ד'. ע"ש דלית לה מגרמה כלום [ה]. וצריך כ"א מישראל לזרז א"ע שיעשה מן הד' ה'. וכיצד עושין מן הד' ה'. הענין הוא כך. הדנה כתיב (תהלים ס"ג)[ו] **לי גלעד ולי מנשה** כ"האפרים **מעוז ראשי יהודה** כ"החוקקי. הפי' הוא כך. כי קודם בריאת העולם. השי"ת עיזן וקישט א"ע בתפלתן

מוהר"ן צו.

תורה אור

ישעיהו מ (ה) ונגלה כבוד יקוק וראו כל בשר יהדיו פי יקוק דבר: ס

תהלים לג (ו) ויש דבר יקוק וכל מעשהו באמונה: דברי הימים-א כח (ט) ואתה שלמה בני דע את אליהי אביך ועבדהו בלב שלם ובנפש חפצה כי כל לבבות דודש יקוק וכל יצר מחשבות מבין אם תדרשנו יצאא לך ואם תעזבנו זנינוחך לעד:

שמות בשלת טו (א) אז ישיר משה ובני ישראל את השירה הזאת ליקוק ויאמרו לאמר אשירה ליקוק כי גאה אאה סוס ורכבו רגה בים: במדבר שלה טו (כד) והיה אם מעיני העדה נעשתה לשונה ויעשו כל העדה פר הן דקר אהר לעלה לר"ם ניהח ליקוק ונתנתו ונסבו כמשפט ויעיר עינם אהר לתות:

שמות תצוה כח (לו) ועשית ציץ וקב טהור ופתחת עליו פתוחי חתם קדש ליקוק: תהלים צח (ג) וזכר חסדו וְאֲמוֹנָתוֹ לְבַיִת יִשְׂרָאֵל רְאוּ כָל אֲפְסֵי אֲרֶץ אֶת יְשׁוּעַת אֱלֹהֵינוּ:

משלי כד (ג) חֲכָמָה יִבְנֶה בַיִת ויבתיבהו יתפונן:

תורה צה

שמות בשלת טו (ו) ובקר וראיתם את כבוד יהוה בשמעו את תלנתיכם על יהוה ונתנו קה כי תלוננו ותלינו:) עלינו:

תורה צו

תהלים לו (יב) זמם ורשע לצדיק וחרק עליו שיניו: (יג) אדני ישחק לו כי ראה פי יבא יומו: (יד) חרב פתחו רשעים ורכבו קשתם לנפיל עני וּאֲבִיוֹן לַטְבוֹת יִשְׂרָיִל דרד:

(טו) חרבם תבוא בלבם וקשתותם תשבירה:

תורה צו

תהלים פג (ב) אֱלֹהִים אֵל דְּמִי לָךְ אֵל תַּחֲרֹשׁ וְאֵל תִּשְׁקֹט אֵל:

בראשית ויגש מז (כג) ויאמר יוסף אל העם הן קניתי אתכם היום ואת אדמתכם לפרה הא לבכם ורע ורועתם את האדמה:

תהלים ס (ט) לי גלעד ולי מנשה ואפרים מעוז ראשי יהודה מחוקקי:

^[1] עיין פל"ת שקיבל זאת מרבי ליב מטראטענעץ כשבא אליו בחלום אחר פטירתו. ועיין שיש"ק ח"ב שב וח"א ריה ורעט

^[2] הנ"ל בתחילת התורה

^[3] לשון חברים לידע יודע מתי והיכן נאמרה

^[4] במדבר יא כו

^[5] המראה מקום הזה נוסף כבר בתורלד

^[6] גם בתורלד ה'. ומתורלו - הא

^[7] עיין לעיל תורה א' ושם נרשם

^[8] ותהלים קח ט'

^[9] גם בתורלד ואפרים ומתורלו - אפרים (בטעות כי בתהלים בשני המקומות ואפרים)

^[10] בדפורי - יהודה. בתקפא - יהודה

^[11] ע"ח י"ה ה'. שער הפסוקים שמות (ג' ב') ד"ה וסוד הענין. לקוטי תורה בלק ד"ה ענין בלק. אוצרות חיים סוף שער רפ"ח נצוצין שער ההקדמות דף טו סע"א ד"ה ובוה תבין. ועיין תורה נד אות ג'. ותורה סד אות ה'. ותורה עה.

^[12] גם בדפורי ותורלד - כשתסתכל ומתורלו - כשיסתכל

^[13] בדפורי - מאמין

^[14] מתורצו - מעשה

^[15] גם בדפורי ותורלד - ומה"ל T ומתורלו - מה"ל T

^[16] * במדבר טו כד [גם עיין תורה סז תנינא ולעיל תורה לד אות ו' והערה שם]

^[17] מתורצו - בוודאי

^[18] עיין זוהר ויקהל דף רז: ושלח דף קעה.

^[19] תהלים צח הנ"ל בתחילת התורה

^[20] המשך הפסוק הנ"ל תהלים צח

^[21] סוף הפסוק הנ"ל

^[22] לא יודע מתי והיכן נאמרה תורה זו

^[23] יוד. יוד הא. יוד הא ואו. יוד הא ואו הא. זה אחוריים דשם הויה במילוי אלפין גימט' קל. פתות מה שווה פה.

^[24] לשון הכתוב ונחנו מה שמות טז פסוק ז' ח'

^[25] תורה זו לשון החברים ונאמרה זמן רב לפני נסיעתו של רבינו לארץ ישראל (ח"מ נט)

^[26] גם בדפורי ותורלד - שהיא. ומתורלו - שהוא

מאמר זכר חסדו ואמונתו לבית ישראל

מספה"ק ליקוטי מוהר"ן

זמן ומקום אמירת התורה

תורה זו לשון החברים לא ידוע מתי
והיכן נאמרה תורה זו

פתיחה

נראה שכאן מרחיב את מה שהזכיר לעיל בתורה צד שקיום מצות "ואהבת" שהיא שרש כל המצות, הוא שתראה שיתאהב שם שמים על ידך.

רבנו מבאר כאן שכיון שהעולם נברא לכבודו ית', וישראל הם כבודו, כי הוא שוכן בתוכם, לכן כל אחד צריך לומר בשבילי נברא העולם, ולהשתדל להיות לבוש המכבד את הקב"ה המלוכש בו, ראשית בסור מרע להתרחק מעוון, ושנית ללכת במידותיו כדי לגלות כבודו בעולם וכנ"ל שיתכבד ה' ית' על ידך. ועיקר החידוש כאן הוא הדבר השלישי כיצד זוכים לעין השכל שהיא הסתכלות באמונה ושכל, שעל ידה מתקנים את העולם מהקלוקל שבו הוא נברא, דהיינו להעלות את הניצוצות הקדושה שנפלו לקליפות, שע"ז נעשים צרופי אותיות, ויוצא הדבור מהגלות, ואזי הקב"ה יכול להשפיע רב טוב לישראל, שזה עיקר התענוג שלו.

ליקוטי הלכות

אין

שיחות השייך לתורה זו

עונג שבת (לרבי אפריימל קראקובסקי פרשת לך לך עמ' נח) מזה שאמר הקב"ה לאברהם אבינו "לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך", מבאר ש"ומבית אביך" הוא רמז על אמונה, כמוכבד בדברי רבינו ז"ל בסימן צ"ד כמו מעשי אבותיהם בידיהם, ואמר לו השי"ת לילך לו מכל הנ"ל, ולילך לארץ ישראל, כי שם עיקר אמונה בחי' תפלה בחי' נסים.

הקדמה

תורה זו היא על בסיס רחב שלא מבואר בה כלל, רק נזכר כדבר מובן מאליה, והוא עניין שבירת הכלים, שהיתה קודם הבריאה, בעצם הבריאה, ושבירת הכלים שנעשית ע"י עוונות ישראל. ובאמת רמז לשבירה במה שהזכיר את עולמות בי"ע שהם בריאה יצירה ועשיה, שמבואר בכהאריז"ל שהם עולמות הפירוד, ונעשו ע"י השבירה שגרמה לפירוד והתרחקות שלנו מהקב"ה. ותיקון העולם הוא להעלות מהם את הניצוצות אותיות כלים שבורים, ואזי הם יתבטלו, ויחזור להיות רק עולם האצילות המתוקן. דהיינו שנחזור להיות אצלו, וזהו אצילות לשון אצלו.

אבל הוא רמז בלבד למי שמבין. ואת השבירה עצמה לא מזכיר, רק מתחיל ישר לדבר מהעניין ניצוצות (דהיינו שברי הכלים שנפלו לקליפות עם רפ"ח ניצוצות) שהם אותיות שיש בכל דבר, (כנראה כי השבירה היא דבר ידוע וכבר נזכר בכמה תורות¹) ומבאר שהשבירה דהיינו נפילת הניצוצות בשבירת הכלים היא נפילת האותיות לקליפות והיא גלות הדיבור, כי דבור הוא ע"י צרוף אותיות.

תחילה מבאר רבנו שכל העולמות נבראו בשביל ישראל. דכתיב לכבודי בראתיו, וכבודי הם ישראל. והביאור כי הכבוד תלוי בחיצוניות. כמבואר בגמרא שרבי יוחנן קרא לבגדיו מכבדי. כי איך שאדם נראה בחיצוניות כך מכבדים אותו. על כן הזהירו חז"ל אל תסתכל בקנקן אלא במה שיש בו (אבות ד' כ'), כי הטבע הוא לכבד לפי החיצוניות. והחיצוניות של הקב"ה הם ישראל, כי הוא נעלם בתוכם בבחי' ושכנתי בתוכם.

והביאור בזה כי ירדנו לעולם הזה כדי לתקנו ולקבל שכר, (ובאמת יש מדרגה גבוהה יותר שעושה רק כדי לשמח את הקב"ה כמבואר בתורה ה' ואולי רמז לזה במה שאמר בצרתם לו צר וצ"ע) והקב"ה מצפה מכל אחד אחד מישראל להיות מייצג אותו בעולם בכבוד, לגלות מלכותו וכבודו, ולהשתדל שיתכבד הקב"ה בכל מקום, ע"י שממליך אותו על עצמו ועל העולם, ועל כן הקב"ה הוריד עצמו להיות שוכן בכל אחד מישראל. ועל כן כל אחד מישראל צריך לומר בשבילי נברא העולם, ועלי מוטל לתקן את העולם, להוציא אותו מההסתרה והעלם האמת, שיש מנהיג לבירה משגיח ורוצה למלוך, וכל תיקון העולם והשפע רב טוב לעולם תלוי בזה עד כמה ימליכו אותו.

10 אב עד ו' אלול תשפ"ג ירושלים

² בתורה לד אות ז' מבאר כיצד היתה השבירה. ועוד מזכיר את השבירה בסוף תורה לה ובתורה נד אות ג', ותורה סד אותיות ב ד' ו' ותורה עה, תורה צ, תורה צו.

וכדי שישראל יהיו לבוש יקר וכבוד להקב"ה צריך שיהיה להם רב טוב, ויובגלל העוון אי אפשר להשפיע לישראל רב טוב, כי השפע נשפע במדת החסד, וא"א לקבל את החסד אלא בצמצומי אותיות הדבור שידבר שיהי כך וכך. אבל כשישראל פונים ממנו לעוון, אין מקשיב לו, וממילא אין לו דבור, כי כשאין שומע ומקבל זו גלות הדבור כמבואר בזהר וראא כה ובריש תורה כט. ועל כן לא יכול להשפיע חסד ורב טוב. ונראה שבזה מתבאר שתי סיבות לגלות הדבור של הקב"ה, אחת שאין שומע כנ"ל, והשני שאותיות הדבור נפלו לקליפות בשבירה כפי שיתבאר.

עד כאן דיבר מהקלקול שהוא מצדנו בעוונותינו, וכל אדם צריך לתקן עצמו, לצאת מעוון ולחזור לפנות רק אליו ית', ולהוציא את עצמו מהגלות, ואזי יכול לקיים את החלק השני של התורה הזו, דהיינו לעסוק בהעלאת ניצוצות השבירה ולתקן את העולם, ולזה צריך תחילה שיתקן את עיניו, אזי יוכל גם להיות לבוש יקר וכבוד להקב"ה בעולם כנ"ל בתחילת התורה. וע"י שיעלה ניצוצות אותיות מהקליפות בזה גם מעלה את הדבור של הקב"ה מהגלות.

תיקון העין, להיות עין השכל, ציץ פיתוח חותם

כאמור עיקר תיקון העולם הוא להעלות ממנו את הניצוצות אותיות שהם שברי כלים שנפלו לקליפות ומחיות אותן. יסוד העניין הוא שעולם מתוקן הוא עולם שהקב"ה נגלה בו, ובכל דבר רואים מיד שהוא אלוקות מלובשת בגשמיות, וכמו שיהיה לעתיד לבא "ומלאה הארץ דעה כמים לים מכסים", דהיינו כי הים הוא הקרקע הגשמית, והיום הגשמיות נראית להדיא ואת האלוקות צריך להאמין ולחפש, אבל לעתיד יהיה להפך את המימי החכמה יראו להדיא ואת הגשמיות יאמינו שהיא קיימת/א, והוא עולם האצילות המתוקן שבו נהיה אצלו בגלוי, להבדיל מעולמות בריאה יצירה עשיה שהם עולמות הפירוד, שבהם הקב"ה נעלם ע"י העולם, דהיינו שכל דבר בעולם הוא כיסוי והעלמת האלוקות הנחבאת בו. וכאן מלמד אותנו רבנו שתיקון העולמות הוא לחפש בעין השכל את ניצוצי האלוקות שבכל דבר בעולם, ועי"ז הם עולים למקומם וכך מעט מעט מתבטל עולם הפירוד, וחוזר להיות עולם האצילות המתוקן כנ"ל.

ולזה צריך עין שכלית, שהיא הפך מהעין הגשמית, כי הניצוצות הן קדושה רוחנית הנעלמת בתוך כל הגשמיות של עולם הזה, שהיא הקליפה והסט"א המעלימה את האלוקות הנמצאת מאד.

ולזכות לעין כזו מבאר רבנו שהבסיס הוא להאמין שבאמת יש קדושה ואלוקות בכל דבר גשמי, והוא נקרא ניצוץ ואותיות, כיון שהוא קדושה מצומצמת וכבושה בתוך גשמיות. דהיינו אע"פ שמדבר על תיקון העין מתחיל מהאמונה שבלב, כי ראיית העין תלוי בהבנת הלב (תוספות בע"ז כח:א), ועל הבסיס הזה צריך לצרף חכמה ושכל בהתבוננות ולימוד שלא תיהיה רק בבחי' מנהג אבותינו בידינו. ובזה מתקן את העין שתהיה שכלית הרואה פנמיות רוחניות בכל דבר ולא את החיצוניות שהיא הקליפה. (ועיין תורה א' שאיש ישראלי צריך להתקשר לחכמה והשכל שבכל דבר)

ואזי ע"י שזוכה להסתכלות בעין השכל ומתקשר לניצוצי רוחניות החבויה בכל דבר ולא לחיצוניות. ואזי מעלה אותן מהקליפה, והיא אותיות שמצטרפות לתיבות ודבורים, ואזי יוצא הדבור מהגלות, ונעשה לנו דיבור אליו לקבל בו את החסד, וע"י שאנו פונים ומקשיבים לו אזי גם נעשה לו דבור אלינו, ויכול להשפיע לנו רב טוב שזה עיקר התענוג שלו.

קושיות

א. כל העולמות לא נבראו אלא בשביל ישראל דכתיב לכבודי בראתיו וכו' – צ"ע שהיא ראייה לסתור שהרי בפסוק מבואר שנברא לכבודו ית' ולא לכבוד ישראל. צ"ל דלא פליגי אלא שנבראו לצורך ישראל כדי שיוכלו לגלות כבודו בעולם. ועיין תורה יז.

ב. מחמת בהירות אור החסד א"א לקבלו אלא ע"י צמצום היינו כשרוצה להשפיע רק טוב צריך לדבר יהי כך – צ"ע שפתח בצמצום שצריך המקבל, וסיים בצמצום שצריך המשפיע.

¹ כאן אומר רבנו – וכשאינם יכולים לקבל את הרב טוב צד להם ובכל צרתם לו צד, שמצטער שלא עמדו בניסיון ונפלו לעוון. וכן בסוף התורה כשיכול להשפיע רב טוב לישראל זה תענוגו. וצ"ע מאי קמ"ל? ואולי רוצה לומר שזה עיקר תיקון העולם להביא אותו ממדרגת שפע של אחר באחר דהיינו בלא הארת פני ה' אלא שפע הכרחי לעולם הנקרא שפע בהמה לשפע של רצון והארת פנים הנקרא יחוד פנים בפנים.

² את הביאור הזה שמעתי מזהרין צ"ח.

³ כמבואר בע"ז דף כח: – ההיא אמתא דהואי בי מר שמואל דקדחא לה עינא בשבתא צווחא וליכא דאשגח בה פקעא עינא (וגרסת הרמב"ן ומתה, דהיינו שחולי העין פגע בלב) למחר נפק מר שמואל ודרש עין שמרדה מותר לכוחלה בשבת, מאי טעמא? דשורייני דעינא באובנתא דליבא תלו (פרשי מאור העינים תלוי ואוחז בטרפשי הלב).

תוספות – שורייני דעינא בליבא תלו. פ"ה מאור העין תלוי בטרפשי דליבא. ולי נראה באובנתא דלכא תלו כלומר ראיית העין תלוי בהבנת הלב שורייני בשי"ן כמו (במדבר כד) אשורנו ולא קרוב א"נ שורייני בסמ"ך מלשון סייר נכסיה (חולין קה). באובנתא בבי"ת לשון הבנה כדאמרינן במרכבה (מגילה כד:) באובנתא דליבא הוי חזי:

ג. לבוש נקרא כבוד צ"ע הרי באותה מידה לבוש יכול להיות גם בזיון גדול. ולכאורה צ"ל שלבוש מכובד הוא כבוד. ונראה דאין הכי נמי, יש בני ישראל שהם לא לבוש כבוד, אבל כל אחד צריך להשתדל להיות לבוש כבוד. פירוש, כי כמו שאדם נעלם בתוך לבושו, ולא ניכר מעלתו אלא לפי לבושו, הכי נמי הקב"ה נעלם בעולם וגם נעלם בכל אחד מישראל, וכשיהודי ניכר בו לפי לבושו שהוא ישראל, וכ"ש כשהוא בכיפה ופאות וחליפה חסידית/ו, ומתנהג במדותיו של הקב"ה בדרך התורה, אזי הוא לבוש כבודו ית', כי כלפי חוץ מייצג את הקב"ה בעולם, וכפי התנהגותו הוא כך מתכבד הקב"ה בעולם.

ד. כל העולמות לא נבראו אלא בשביל ישראל, כדי להשפיע להם רב טוב – מבואר שכדי שישראל יהיו לבוש יקר וכבוד להקב"ה צריך שיהיה להם רב טוב – צ"ע מממה שאמרו בגמ' לא מצא הקב"ה מדה טובה לישראל אלא העניות. התירוץ פשוט שאין הכוונה דווקא לשפע גשמי אלא העיקר לשפע שניתן ברצון והעיקר הוא שפע מוחין שהוא דעת והסתפקות בבחי' דעת קנית מה חסרת.

ה. בכל צרתם לו צר צ"ע מאי קמ"ל מה זה קשור למהלך התורה? ואולי רוצה לומר שזה עיקר תיקון העולם להביא אותו ממדרגת שפע של אחור באחור דהיינו בלא הארת פני ה' שהוא שפע הכרחי לעולם הנקרא שפע בהמה, לשפע של רצון והארת פנים הנקרא יחוד פנים בפנים שהוא התענוג שלו ית' כמבואר בסוף התורה.

ו. הדבור בגלות כמ"ש ספרו בגויים כבודו – צ"ע אדרבה כך יהיה בגאולה כמ"ש בצפניה ג' אז אהפוך אל הגינים שפה ברורה לקרא כולם בשם ה' לעבדו שכם אחד.

ז. מהיוד והזין נעשה עין כי ז"פ י' בגימטרי' ע' – צ"ע מדוע מכפיל ולא מחבר? וצ"ע מדוע ז' פעמים יוד ולא יוד פעמים ז' וצ"ע לעיל אמר שהעיקר היא האמונה, וצריך לצרף אליה חכמה, משמע אמונה עיקר, ומדוע כאן בהמשך אומר שהעין הוא חכמה?

ח. אמונה היא ז' צ"ע מדוע מבאר עפ"י הפסוק "וכל מעשיהו באמונה" שאמונה שביעית לששת ימי החול, ולא פשוט שאמונה היא ספירת המלכות שביעית לז' מדות. ונראה שרוצה ללמד על אופן ההסתכלות על כל דבר שהאמונה היא לא רק שיש בו ניצוץ אלא גם שמאמין שרוחניות והפנמיות שבכל דבר הוא העיקר והצורה והחיות של הדבר כמו ששת ימי החול ביחס לשבת, והחיצוניות אינה אלא קליפה שדייקא בהסתכלות כוז עולה הניצוץ מהקליפה.

ט. אך כיצד יכול להעלות נצוצות וכו'. צ"ע הרי בכל מצווה שאנו עושים אנו מעלים נצוצות, ראה לעיל תורה צ' ע"י שמשמח עצמו באלוקיו מעלה נצוצות. ובתורה נ"ד וע"ה ע"י כל דבר שעושה לשם שמים. וכאן ע"י הסתכלות בעין אמונה וחכמה. ונראה שבאמת יש כמה אפנים להעלות ניצוצות ובכל תורה מבאר עוד אופן וצ"ע האם יש גם חילוק בתוצאה.

עד כאן ההקדמה

תורה צד [י]

(תהלים צח) / [י] זכר חסדו ואמונתו לבית ישראל ראו כל אפסי ארץ את ישועת אלקינו.

בפסוק הזה מצא רבנו רמז לכל ההשגה שבתורה זו כפי שיבאר בסוף התורה – "זכר" – לשון השפעה. "חסדו" – הוא השפע. אבל כדי שהקב"ה יוכל להשפיע חסד לישראל צריך שתייהיה לנו עין השכל, וזה ע"י "ואמונתו" – דהיינו אמונה שמצרף לה "לבית" – דהיינו חכמה, ואזי בהסתכלות בכל דבר אנו מעלים את הניצוצות אותיות שיש בו, ויוצא הדבור מגלות, והקב"ה יכול להשפיע רב טוב ל"ישך אל", וכשמעלה את הניצוצות שבדבר ע"י "ראו" – דהיינו הסתכלות כנ"ל, אזי "כל אפסי ארץ" – כל הארציות נעשית אפס, כי עלו ממנה הניצוצות המחיות אותה, שהן "את" – דהיינו אותיות א' עד ת', ואזי האותיות מצטרפות לתיבות, ועולה הדיבור מהגלות, ואזי היא "ישועת אלקינו" – כי זה התענוג שלו כשיכול להשפיע רב טוב לישראל.

הענין הוא כך, שכל העולמות לא נבראו אלא בשביל ישראל דכתיב (ישעי' מג) / ט כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו, דהיינו ג' עולמות בי"ע – בריאה יצירה עשיה [י]

¹ כי חליפה קצרה היא לבוש גויים. וכן ידוע שהחזון איש התבטא מאד בחריפות נגדה. (עובדות ממרן חזו"א מפנקס ישועות כהן אות קעא חליפה קצרה זה בגד של גילוי עריות) ועיין שיח שרפי קודש – חלק ו אות תקל – פמו כן אמר פעם (הבעש"ט) לענין אלו ששנו לבושם ממעיל ארץ למעיל קצר "א קורצע בנגד א קורצער יוד". (בנגד קצר יהודי קצר) ועיין תורה כט אות ג' ובתורת נתן שם אות ד' ובלק"ה לא ילבש הלכה ג' מעניין פגם הבגדים שהוא פגם הדעת והברית.

² תורה זו לשון התברים לא ידוע מתי והיכן נאמרה

³ תהלים פרק צח (ג) זכר חסדו ואמונתו לבית ישראל ראו כל אפסי ארץ את ישועת אלקינו:

רד"ק (ג) זכר חסדו. החסד והאמונה שהיה לו עם בית ישראל להוציאם מן הגלות, זכר אותם להם והוציאם לעיני כל, זהו ראו כל אפסי ארץ:

לא נברא אלא לכבודי. הביאור כי יש ד' עולמות, הראשון עולם אצילות השלם שלא צריך תיקון, ועוד ג' עולמות שנבראו נוצרו ונעשו בשבירת הכלים שקדמה לעולם, והם צריכים תיקון, ואותם ברא יצר ועשה הקב"ה חסרים תיקון, כדי ובאופן שכל אחד מישראל הרוצה להמליך את הקב"ה דהיינו לגלות את מלכותו על העולם, יכול לתקן אותם, ולהחזיר את העולם למעלתו הראשונה עולם האצילות.

וכבודי היינו ישראל, כי עם ישראל יראי ה' הם המגלים את כבודו בעולם כמו בגד המכבד את המתלבש בו, כך ישראל הם לבושו של הקב"ה **דכתיב (שמות כה) /י' ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם** פשוטו של מקרא מדבר במשכן שהיה שוכן בתוך מחנה ישראל, בבחי' דירה להקב"ה בעולם העשיה, **ודרו"ל-ודרשו חז"ל {עיין של"ה (לרבי ישעיה הורביץ) בספרו שני לוחות הברית [י"ב/י"ג] דף ס'}** **בתוכו של עם ישראל לא נאמר אלא בתוכם, מלמד שהקב"ה משרה שכירתו בתוך כל אחד מישראל.**

נמצא כל אחד מישראל נקרא לבוש, ולבוש נקרא כבוד, כי ר' יוחנן קרי למאני' מכבודותא (שבת קיג) /י' כי הלוש בגדים קרועים או מלוכלכים נראה אדם לא מכובד, גם אם באמת הוא אדם גדול וחשוב מצד עצמו, וכן להפך אדם פשוט שיתלבש בבגדים מכובדים הוא נראה מכובד. נמצא שהבגדים הם הגורמים כבוד. הכי נמי כל אחד מישראל המתלבש בבוש חרדי ומתנהג בדרך התורה במדותיו של הקב"ה,

^ט ישעיה פרק מג (ז) כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו:

רש"י (ז) כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו - כל הצדיקים הנקראים בשמי וכל העשוי לכבודי יצרתיו אף עשיתיו ככתיב בכל הצריך לו והכנתי הכל כלומר אע"פ שעברו בגולה ובצרה כבר הכנתי להם כל צרכי גאולתם:

רד"ק - (ז) כל הנקרא בשמי - כל ישראל נקרא עם ה' ובאמרו כל אומר כי לא יסא אחד מהם אע"פ שהם מפורזים בכל פאות, או אמר כל הנקרא בשמי מישראל והם הצדיקים כי יצרם האל בצאתם והטובים ימלטו כמו שאמר כל הכתוב לחיים בירושלים והם הנקראים בשם ה': ולכבודי בראתיו - כמו שאמר בוראך יעקב ויוצרך ישראל שהם מכירים ויודעים כי האל בראם וברא העולם והם עדים בזה והנה הם נבראים לכבוד האל כי הם מודים בו ומודיעים שהשם ברא יצירת האדם מאין ליש לא מאין ממש שהרי נברא מן העפר אלא כיון שלא נברא מממותו שהוא בשר כאלו נברא מאין, היצירה תקן אבריו, העשיה תקן מוונותיו וצרכי גופו לפיכך אמר עשיתיו, לפיכך צריך האדם להתבונן ביצירת האדם ומתקן איבריו היאך נעשו בחכמה ובתקון פרנסתו מיום הולדו וזאת החכמה מביאה האדם להכיר בוראו ולשבחו ולהודות לשמו וזהו כבוד האל, לפיכך אמר ישראל שבראתיו לכבודי והוא מתבונן במעשי ומודה על יחודי דין הוא שהוציאנו מהגלות, ויש לפרש הפסוק על העולם כולו לפי שאמר אומר לצפון תני וגו' אמר אני ראוי לצוות לארבע רוחות העולם כי כל העולם הוא הנקרא בשמי כמו שאמר בראשית ברא אלהים את השמים וגו', ולכבודי בראתיו, שהוצאתיו מאין ליש כי לא היה שם דבר שנברא ממנו: יצרתיו - צורתיו וגבורתו: עשיתיו - ר"ל תקון פרטיו, וי"ת כל דא בדיל וגו':

חומת אנך (לחיד"א) - (ז) כל הנקרא בשמי. רמו לאצילות ולכבודי בראתיו רמו לבריאה יצרתיו רמו ליצירה אף עשיתו רמו לעשיה:

^י בריאה יצירה עשיה

שמות פרק כה (ח) ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם: (ט) ככל אשר אני מראה אותך את תבנית המשכן ואת תבנית כל פליו וכן תעשו:

^י * ס' תענית [פרק נר מצוה. ענין העבודה ד"ה ושכנתי]

^י **ספר השל"ה הקדוש - שני לוחות הברית - מסכת תענית נר מצוה מענין העבודה: אות ו' (כח) ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם' (שמות כה, ח). ושכנתי בתוכו' הנה ליה למימר. אלא אמר ושכנתי בתוכם, כי כל אדם מחייב לעשות מקדש, ודבר זה נהג תמיד. והנה פתב (ח"א דף קכ"ט ע"א-ע"ב), כי התפללן שהם סוד המרפבה, שאדם מניח, הוא המקדש. גם יטהר האדם את עצמו וכל אבריו, ואז הוא בצורת משכן ומקדש:**

זה לשון הפח"י פרשת תרומה (שמות כה, ט): ודוע כי המשכן וכליו, הכל ציורים גופניים להתבונן מהם ציורים עליונים שהם דגמא להם, ומכלל הענינים הנפלאים הנכללים בו, הוא מה שתמצא המשכן על שלשה חלקים, לפנים מהפרכת, חוץ לפרכת שהוא אהל מועד, חצר המשכן. כנגד המציאות, שנחלק לשלשה חלקים: עולם המלאכים, עולם הגלגלים, עולם השפלות. וכן מצינו, האדם שהוא עקר הכל, שהוא דגמת המציאות, בשלשה חלקיו, ונקרא עולם קטן, והוא נחלק לשלשה חלקים, עולם הדבור, עולם החיות, ועולם הטבע:

החלק הראשון שבמשכן לפנים מהפרכת, ושם הארון והלוחות והכרובים, שהם כלים פנימיים נעלמים, והם המרפבה לשם יתעלה, כמו שכתוב (יחזקאל י, יט) וכבוד אלהי ישראל עליהם מלמעלה, וכתוב (שמואל א ד, ד. ועוד) ישב הכרובים. והנה כנגד עולם המלאכים שהם צורות נפרדות נעלמות, והם שכלים נפרדים, מרפבה וכסא להקדוש ברוך הוא. וכנגד אדם 'עולם הדבור', והוא הראש, שהוא משכן החכמה, ושם השכל שופע על המוח. כי הצדיק השלם מרפבה להקדוש ברוך הוא, וכמו שהיו אבות העולם. ושכינה שורה עליו במצות תפלין שבראשו (ובידו) וברועו, כנגד המוח והלב שהם כנגד שני הכרובים. ומכאן תוכל להתבונן דגמת המניח תפלין, וכמה גדול כחו:

החלק השני מחוץ לפרכת הוא אהל מועד, ושם השלחן והמנורה ומזבח הקטרת, שהם כלים נכבדים פנימיים, לא במעלת פנימיות הראשונים, והם כנגד עולם הגלגלים שהם נמצאים נכבדים, מספרים כבוד אל, והעולם מתקיים בתנועתם. וכנגד אדם 'עולם החיות' והוא הלב שהוא מאכרים הפנימיים, שכל החיות תלוי בו, וכל הגוף מתקיים בתנועתו:

החלק השלישי חצר המשכן, בו היה מזבח הנחשת, והוא מזבח העולה, אשר עליו מקריבין הקרבנות ושם בעלי חיים מקבלין הפסד, והוא כנגד עולם השפלות הנה שהוא בעל הויה והפסד. וכנגדן אדם 'עולם הטבע' והוא מהטבור ולמטה, כי משם באה הויה, והוא ראשית הפסד הגוף. כי הפסד הוא סבת הויה, שאם לא נמצא הפסד בעולם לא היתה מצטרפת הויה. הא למדת, שהמשכן על שלשה חלקיו כנגד שלשה חלקי המציאות, שעליהם אמר דוד המלך ע"ה (תהלים קג, כ-כב) 'ברכו ה' מלאכיו גברי כח, ברכו ה' כל צבאי, ברכו ה' כל מעשיו, עכ"ל (רבינו בחיי):

^י **שבת דף קיג.** (ישעיה נח יג) "וכבדתו מעשות דרכיך", "וכבדתו", שלא יהא מלבושך של שבת כמלבושך של חול, וכי הא דרבי יוחנן קרי למאניה מכבודותי.

אז כיון שהוא בחי' לבוש להקב"ה כנ"ל, דהיינו שהוא המיצג את הקב"ה בעולם, נמצא שעל ידו מתכבד הקב"ה. **נמצא כל העולמות לא נברא אלא בשביל ישראל,** והטעם שהעולמות לא נבראו אלא בשביל ישראל, הוא **כדי להשפיע להם רב טוב** שעל ידי הרב טוב ימליכו את הקב"ה ויגלו כבודו בעולם.

וכשאינם יכולים לקבל שפע של רב טוב **מחמת עונותיהם**, דהיינו שבמקום להשתמש ברב טוב לעבודת ה', הם נמשכים אחריו למלא תאוותיהם בהבלי עוה"ז, ואזי נפסק השפע, ונעשה להם צר, ואזי **יש לו צער, שנאמר (ישעי' סג) בכל צרתם לו/ו^{טו} צר/ו^{טז}**. דהיינו שהוא מצטער על שלא עמדנו בניסיון ונפלנו לעוון, שבגללו הוא לא יכול להשפיע לנו רב טוב, וכמבואר בסוף התורה שזה ישועתו והתענוג שלו כשיכול להשפיע רב טוב לישראל.

ומבאר שבגלל העוון אי אפשר להשפיע לנו רב טוב, כי השפע נשפע במדת החסד, **אך מחמת בהירות אור החסד בשרשו/ו^{טז}, א"א לקבלו כמות שהוא, וצריך לצמצום הקדוש. היינו כשרוצה להשפיע רב טוב, צריך לדבר יהי' כך**, דהיינו כמו שבריאת העולם היתה בעשרה מאמרות (אבות ה' א'), מאמרות דייקא, דהיינו "ויאמר אלקים יהי אור ויהי אור", "ויאמר אלקים יהי רקיע", וכו', כ"ש"ט-כמו שכתוב **(תהלים ל"ג) בדבר ה' שמים נעשו** דהיינו בדיבור דייקא. ובאותו דיבור הוא מתקיים כפי שביאר הבעש"ט/ט"א, אבל רק בבחי' אחור, דהיינו שפע ההכרחי, בחי' שפע של בהמה. אבל כדי להשפיע רב טוב, שפע של אדם, צריך שהקב"ה ידבר דבור חדש, להמשיך שפע מקודם הבריאה, מכח מעשים טובים של ישראל.

^{טו} ישעיה פרק סג (ט) בכל צרתם לא ו(לו) צר ומלאך פניו הושיעם באהבתו ובחמלתו הוא גאלם וינטלם וינשאם כל ימי עולם: מצודות דוד (ט) בכל צרתם – בכל זמן שהיו בצרה היה לו צר. ומלאך פניו – מלאך המשמש לפניו הושיעם בשליחות המקום. באהבתו – בעבור אהבתו להם וחמלתו עליהם גאלם מן הצרה הבאה. וינטלם – סבל משאם לתת די מחסורם כל ימי עולם בכל שני הדורות: **מלבי"ם – (ט) בכל צרתם – בעת שהיו בצרה בגלות, לו צר – היה דומה להם כאב שצרת בנו צר לו כאילו היה צרה לו לעצמו, ועי"כ מלאך פניו הושיעם – הושיעם תמיד ע"י שליח של פניו והשגחתו כי היה השגחתו דבוקה עמהם תמיד. ב) בעת שהגיע זמן גאולתם מן הצרה והגלות, אז באהבתו ובחמלתו הוא בעצמו גאלם – אז לא גאלם עוד ע"י מלאך פניו שליח של השגחתו שזה ימליץ על נסים נסתרים, שההשגחה מעטופת במסך טבעי, רק הוא בעצמו גאלם – בנסים גלויים ומפורסמים, בלתי נתונים תחת חקי הטבע כלל. והגאולה הזאת היתה באהבתו ובחמלתו, האהבה תהיה מצד המעלות העצמיות אשר ימצא האוהב בהנאה, והחמלה תהיה מצד דכאות כח הנחמל וחולשתו, כי מצד שני דברים אלה גאל את ישראל, מצד מעלותו ומצד חולשתו, וישמע אלהים את נאקתם, ויזכור אלהים את בריתו וירא אלהים את בני ישראל, ועי"כ וינטלם – הגביהם מן הצרה (ע"י חמלתו). וינשאם – למעלה ראש בכבוד וחשיבות (ע"י אהבתו), וזה נמשך כל ימי עולם – שתמיד היה להם למושיע בשני אופנים אלה:**

רד"ק (ט) בכל צרתם לא צר – כתוב באל"ף והרי בוי"ו, ופי' הכתוב לא הרבה להם הצרה כי הושיעם ממנה, ופי' הקרי לו לאל צר בצרתם, על דרך ותקצר נפשו בעמל ישראל, והכל דרך משל, ודברה תורה בלשון בני אדם וי"ת בכל עידן דחבו קדמוהי וגו' ורז"ל כתבו על הפסוק הן יקטלני לא איחל, שהוא קרי וכתוב גם כן אמרו לחזי האי אי בלמ"ד אל"ף כתוב אי בלמ"ד וי"ו כתוב וכל היכא דכתוב למ"ד אל"ף לא הוא אלא מעתה בכל צרתם לא צר דכתיב בלמ"ד אל"ף הכי נמי דלא הוא וכי תימא הכי נמי והא כתיב ומלאך פניו הושיעם אלא משמע הכי ומשמע הכי ומלאך פניו הושיעם מסבב סבות להושיעם והסבות יצאו מלפניו לא שיהו מקרה, והסבה תקרא מלאך גאלם מהצרה שהם בה כן יעשה עמהם בכל דור ודור, וזה שאמר כל ימי עולם: וינטלם, וינשאם – כפל ענין במלות שונות:

^{טז} ישעיה סג ט – כתיב לא וקרי לו – עיין בראשית חכמה – שער הענוה – פרק ששי שכתב כן בשם ספר הבהיר והזהר פ' וירא שהכתיב "לא" רומז שבכל צרתם לאלף צר, והארץ בזה עי"ש. וכן תומר דבורה לרמ"ק פ"א (בביאור מדרת "לשארית נחלתו") – כתיב "לא" באל"ף, לומר שצערם מגיע לפלא העליון וכל שכן לדור פרצופין, שבוך עיקר ההנהגה, וקרינן בוא"ו "לו צר", כדכתיב (שופטים י', ט"ז): "ותקצר נפשו בעמל ישראל", לפי שאינו סובל צערם וקלונם, מפני שהם שארית נחלתו: ועי"ש עוד בענין ערבות ישראל זה בזה.

^{יז} לו צר – דהיינו כביכול צר לו, אע"פ שהוא ית' בודאי יודע שהכל לטובה, אלא מתנהג כאילו צר לו, כדי להשתתף בצערנו, לכן כתיב "לא צר" וקרי "לו צר", כי דבר זה לא יכול להכתב, אלא רק להקרא בעל פה, כי הכתב הוא מצדו והבע"פ מצדנו

^{יח} בשרשו – באמת גם בגשמיות רוב חסד מזיק כשאינו לו כלים. אבל בגשמיות זה לא מחמת בהירות האור אלא, כשלא יודע כיצד להתנהג עם הרוב טובה והיא מפילה אותו.

^{יט} מתוצו – כמ"ש

^כ תהילים פרק לג (ו) בךבר ידוד שמים נעשו וברוח פיו כל צבאם:

רד"ק (ו) בדבר ה' שמים נעשו, כמו שנאמר ויאמר אלהים במעשה בראשית, והוא הרצון והחפץ, וכן, וברוח פיו כל צבאם, והוא כפל דבר. וזה מחסדי האל שהמציא הברואים בטוב מה שיוכלו להיות כפי גזירת חכמתו, כמו שנאמר (בראשית א, לא), וירא אלהים את כל אשר עשה והנה טוב מאד. והנה השמים וכל צבאם נעשו בדברו והארץ בכללם, כי לא יסוב הגלגל אלא על דבר עומד, והיא הארץ, וכל אשר בארץ תלוי בצבא השמים, כי הם המנהיגים ברצון האל:

^{כא} הבעש"ט על התורה פרשת עקב אות ב' בשם הארז"ל – דמאמרו של הקדוש ברוך הוא מרום וקדוש, ותיכף כשאמר הקדוש ברוך הוא יהי רקיע נתהווה הרקיע, וכמו שנאמר (תהלים ל"ג) בדבר ה' שמים נעשו, ונכנס המאמר ההוא בחיות פנימי להחיות הרקיע כל ימי עולם שיעמוד כמו שנאמר (תהלים קי"ט) לעולם ה' דברך נצב בשמים ג) וכן כשאמר תוצא הארץ דשא ועץ פרי או תוצא הארץ נפש חיה, אותו המאמר היה מהווה הכל, והמאמר הזה הוא חיות פנימי להם:

והאותיות הם צמצומים וגבול, **עד כאן אות א' עד כאן אות ת'**, על כן תחילה ברא את אותיות כמ"ש בראשית ברא אלקים א-ת השמים וא-ת הארץ, (קודם לבריאת העולם ברא אותיות ואח"כ ברא את כח צירוף האותיות ברל"א שערים)^{כב} ועל ידי צרופי אותיות ברא את כל העולם לפרטיו. תחילה בבראשית במאמר סתום/^{כג} בריאה בכח, ואח"כ הולך ומפרט את הבריאה בפועל בעשרה מאמרות, יהי אור יהי רקיע וכו'. וכך גם קיום העולם הוא ע"י אותיות, כי הבריאה הראשונה מקיימת את העולם בבחי' ההכרח בלבד, בחי' אחור באחור, ולא יצא לפועל בשלימות אלא כשאדם הראשון התפלל/^{כד}, בדיבור דייקא ואזי נעשה לה קיום וחיות בבחי' פנים.

וכן הוא הכלל תמיד, שחיות העולם ההכרחי נמשך מלמעלה, אבל הרב טוב נשפע ע"י ישראל פונים אליו ית' ומקבלים דבריו מדברים תורה ותפילה דהיינו שמעלים מיינ נוקבים ומעוררים רצון הקב"ה להשפיע, ועי"ז גם נעשה להם כלים לקבל את הרוב טובה בבחי' פנים. ואזי הוא משפיע רב טוב לעולם בדבור בצרופי אותיות של שפע רב טוב.

אך בעו"ה – בעוונותינו הרבים **הדיבור ג"כ** – גם כן **בגלות** [כ"ה], דהיינו שבמקום להתפלל לה' ית' על כל דבר, פונים לכוחות מדומים של הגויים, כגון הממוץ והדוקטור וחכמות חיצוניות, ושאר אלילים, ומשבחים את כוחם, במקום לשבח את הקב"ה, **כמ"ש (שם צו)** /^{כו} **ספרו בגוים את כבודו**, אע"פ שפשוטו של מקרא מדבר בגאולה שאז גם הגויים יספרו כבודו, נראה שרבנו מצא כאן רמז לגלות הדבור שכבודו ית' נפל לגויים, דהיינו שסיפור כבודו ית' נפל לגויים, שהם במקום לספר כבודו וכבוד ישראל, מספרים כבוד עצמם ואליליהם, וגם ישראל נפלו לגלות, ובמקום לספר כבודו מספרים כבוד אלילי הגויים, **והיינו**

^{כב} **הוא סוד עולם המלבוש שקדם לאצילות**, שלא נזכר בכתבי מהרח"ו, אלא היא קבלת רבי ישראל סרוג מהאריז"ל לפני מהרח"ו. ומבואר היטב ע"י תלמידו בשער המלך שער א פ"ד. עי"ש. והם רל"א שערים שמוכיר רבנו בתורה לא. וראה שיחות הר"ן סוף שיחה רכה. ולק"ה מנחה הלכה ז' אות כב. ושם בסוף ההלכה בראשי פרקים. ובלק"ה חזקת קרקעות הלכה ה' אות כא – ועל פן (מזמור קיט בתהלים) הם תמניא אפי, דהיינו שמונה א"ב, כי הכ"ב אתון מא' עד תי"ו נמשכין מסוד עולם המלבוש, כמבאר בכתבים. וזהו מעלת המזמורים ש'סד בא"ב וכן הפיוטים ש'סדו הקדמונים בא"ב להמשיך לבושין קדושים לבושין דנהירין הנ"ל, שעל ידי זה עקר המתקת הדינים.

^{כג} **כמבואר בתורה יב תנינא** – מאמר סתום, שהוא בראשית מאמר סתום (עין חא"ג שבת קד ד"ה מם סתומה, מאמר סתום), שהוא כולל כל המאמרות, וכלם מקבלים חיות ממנו.

^{כד} **כמ"ש בראשית פרק ב (ה) וכל שיח השדה טרם יהיה בארץ וכל עשב השדה טרם יצמח כי לא המטיר ידוד אלהים על הארץ ואדם אין לעבד את האדמה**:

רש"י (ה) טרם יהיה בארץ – כל טרם שבמקרא לשון עד לא הוא ואינו לשון קודם ואינו נפעל לומר הטרם כאשר יאמר הקדים וזה מוכיח ועוד אחר (שמות ט) כי טרם תיראון עדיין לא תיראון. ואף זה תפרש עדיין לא היה בארץ כשנגמרה בריאת העולם בששי קודם שנברא אדם וכל עשב השדה עדיין לא צמח ובג' שכתוב ותוצא לא יצא אלא על פתח הקרקע עמדו עד יום ו' ולמה כי לא המטיר ומה טעם לא המטיר לפי שאדם אין לעבוד את האדמה ואין מכיר בטובתן של גשמים וכשכא אדם וידע שהם צורך לעולם התפלל עליהם וירדו וצמחו האילנות והדשאים:

^{כה} ראה תורה טה, תורה נו אות ז', תורה עה, תורה ב' תנינא אות ד', שיחות הר"ן פה, זוהר וארא כה:

^{כו} **תהילים פרק צו (ג) ספרו בגוים כבודו בכל העמים נפלאותיו: (ד) כי גדול ידוד ומהלל מאד נוֹרָא הוא על כל אלהים: (ה) כי כל אלהי העמים אלילים וידוד שמים עשה:**

מלבי"ם – (ג) ספרו – ונגד מ"ש שירו לה' כל הארץ מפרש ספרו בגוים כבודו – כי עד עתה היו בין העכו"ם שתי כתות, שהם גוים ועמים – (שמבואר אצלי שעמים הם חשובים יותר מן הגוים) שהגוים הפחותים לא ידעו מה' כלל, והעמים החשובים שידעו שיש ממציא ראשון וסבה ראשונה לא ידעו שהוא מושל ומשגיח ושהיכולת בידו לעשות בכל הבריאה כחפצו, ולפי דעתם ראוי לעשות לו כבוד מצד שהוא הסבה הראשונה, אבל לא לברך אותו, ולא לספר נפלאותיו, כי לא האמינו שהוא מנהיג העולם ופועל ישועות וברכה, ושכחו לעשות נפלאות ולשדד הטבע, ועתה גם גוים הפחותים יכירו כבודו, שהוא הסבה הראשונה, והעמים – החשובים שהם הכירו כבודו גם עד עתה, יכירו עתה נפלאותיו – וידעו שבידו לשנות ולהרוס את הטבע כחפצו:

הדיבור עם ישראל בגלות. כי גלות הפירוש שאינו במקומו, וכשישראל היכן שהם אם הם לא פונים רק להקב"ה זו גלות, וכשהם פונים ממנו ית', גם הדבור של ישראל בגלות, כי לא מדברים אליו, וממילא גם הדבור שלו בגלות, כי אין לו שומע, ודבור שאינו נשמע ומתקבל אינו דבור (כמבואר בתורה כט)

לכך נאמר שלעתיד לבוא בגאולה אזי (ישעיה מ) וראו כל בשר יחדיו כי פי ה' דבר, אע"פ שפשוטו של מקרא דיבר לשון עבר, והכוונה שהתקיימה הבטחתו שדיבר, רבנו מצא כאן רמז שהדבור של הקב"ה יצא מהגלות, וזהו וראו כל בשר כי פי ה' דיבר, דהיינו לעתיד לבא יחזרו כולם לפנות רק אליו ית', וממילא כיון שיהיה שומע ומקשיב, יתגלה שהוא מדבר. **והיינו כשיגאלו ישראל אז הדיבור ג"כ כביכול יהי' עם השי"ת.**

עד כאן דיבר מקלוקל העוונות שגורם לגלות הדבור, ועל כן א"א לנו להיות לבוש כבוד להקב"ה, וא"א לו להשפיע לנו רב טוב.

ועתה יבאר שיש קלוקל שהוא בעצם הבריאה משבירת הכלים שקדמה לבריאת העולם, וחייב אדם לומר בשבילי נברא העולם ולהשתדל לתקנו. והולך ומבאר כיצד לתקנו.

ואמרו רז"ל (סנהדרין לז) חייב כל אדם לומר בשבילי נברא העולם, וחייב אני לתקנו דהיינו להוציא את הדבור מהגלות, כי כשהדבור בגלות אזי אי אפשר להעלות מייך נוקבין כדי לעורר שפע לעולם.

ומהו התיקון שצריך העולם? הענין הוא כך. שיראה שיעלה כל הניצוצות שבכל דבר, דהיינו ניצוצות קדושה שנפלו ונתפזרו בכל דבר בבריאה בשבירת הכלים שקדמה לעולם. הביאור בזה שתחילת הבריאה היתה צמצום אין סוף אלקותו ית' לצדדים, ולחלל שנעשה המשיך קו אלוקות מצומצם הנקרא אדם הקדמון. ומהאורות שיצאו ממנו נבראו העולמות. באופן שהעולם המתוקן נברא מאורות שיצאו מהמצח שלו, אבל קדם לזה עולם מקולקל, שנברא מאורות העינים שלו, הנקרא עולם הנקודים. שבו האורות היו גדולים מהכלים לכן נשברו הכלים. ואזי במקום שיהיה נברא עולם האצילות מתוקן, נפלו השברי כלים ונעשו עולמות הפירוד בריאה יצירה עשייה. ובעיקר לעשייה שהוא רובו רע ומיעוטו טוב ובו אנו חיים. והטעם שכך נברא כדי שתהיה בעולם מציאות של טוב ורע, ועי"ז תהיה בחירה, ועוד בכוונה ברא הקב"ה עולם מקולקל כדי האדם יתקן אותו ויקבל שכר, וכמבואר במדרש/ו.

ואע"פ שהשברי כלים הם כלים, והניצוצות הן ניצוצי אור, גם הכלים נקראים ניצוצות, כמבואר בע"ח (ע"ח שער יח פ"א) שיחד עם שברי הכלים ירדו ניצוצי אור. כי הכלים הם (בחי' ז' המלכים שמתו) כמו אדם שנפטר שנשאר

^א ישעיה פרק מ (ה) ונגלה כבוד יְדוֹד וְרָאוּ כָּל בָּשָׂר יַחְדָּו כִּי פִי יְדוֹד דְּבַר:

מלבים (ה) ונגלה – מבאר כי ההופעה האלהית תתעלה לעתיד בשישה מעלות על זמן העבר. א] כי – עד עתה ההשגה האלהית היתה מעוטפת בכמה לבושים ומסכים ומחיצות ענן וערפל, אבל לעתיד ונגלה – יהיה הכבוד מגולה ונראה באספקלריא המאירה. ב] עד עתה לא השיגו רק כבוד אלהים, שהוא ההנהגה שבו מנהיג ומסדר ומשגיח שהוא מיוחסת לשם אלהים או שדי או צבאות. לא כבוד ה' שהוא שם העצם המורה על כבודו מצד עצמו ומהותו כמ"ש וארא אל האבות באל שדי ושמי ה' לא נודעתי להם, אבל אז יתראה כבוד ה' – וידעוהו. ג] עד עתה לא ראו, רק השיגו וידעו, לא ראו כבוד ה' בהשגת העין החושי, אבל עתה עין בעין יראו – ד] עד עתה גם הרואים והצופים במחוות אלהים, לא ראו בעין בשר רק בעין הנפש בעין הנבואי, אבל עתה יראו כל בשר – גם הבשר בעינו יראה המראה הנוראה מכבוד ה' והתגלות אלוהותו. ה] עד עתה היו הרואים והמשיגים מכבוד ה' מועטים, יחידים השריידים אשר ה' קורא, ובני עליה מועטים, אבל אז יראו כל בשר – כי מלאה הארץ דעה את ה'. ו] עד עתה לא ראו כולם במדרגה אחת, כמ"ש ונגש משה לברו אל ה' והם לא יגשו, והעם לא יעלו עמו, שמדרגת משה היה הגשה ומדרגת הזקנים עליה ומדרגת העם פחותה גם מזה כמ"ש שם, אבל עתה יראו כל בשר יחדו במדרגה אחת בשוה. כי פי ה' דבר – והבטיח זאת:

^ב **סנהדרין דף לו.** – לפיכך נברא אדם יחידי ללמדך שכל המאבד נפש אחת מישראל מעלה עליו הכתוב כאילו איבד עולם מלא וכל המקיים נפש אחת מישראל מעלה עליו הכתוב כאילו קיים עולם מלא ומפני שלום הבריות שלא יאמר אדם לחבירו אבא גדול מאביך ושלא יהו המינים אומרים הרבה רשויות בשמים ולהגיד גדולתו של הקדוש ברוך הוא שאדם טובע כמה מטבעות בחותם אחד כולן דומין זה לזה ומלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא טבע כל אדם בחותמו של אדם הראשון ואין אחד מהן דומה לחבירו לפיכך כל אחד ואחד חייב לומר בשבילי נברא העולם.

^ג **ראה מדרש רבה בראשית פרשה יא פסקה ו** – פילוסופוס אחד שאל את רבי הושעיה, א"ל אם חביבה היא המילה מפני מה לא נתנה לאדם הראשון, א"ל מפני מה אותו האיש מגלח פאת ראשו ומניח את פאת זקנו? א"ל מפני שגדל עמו בשטות, א"ל אם כן יסמא את עינו ויקטע את ידיו וישבר את רגליו על ידי שגדלו עמו בשטות. א"ל ולאלין מיליא אתינן? אתמהא! א"ל להוציאך חלק אי אפשר, אלא כל מה שנברא בששת ימי בראשית צריכין עשייה, כגון החרדל צריך למתוק, התורמוסים צריך למתוק, החיטין צריכין להטחן, אפילו אדם צריך תיקון:

^ד **עץ חיים** שער יח פרק א מ"ת – הב' הוא בחי' רפ"ח ניצוצין של אור שנשארו בתוך הכלים בהיותן שבורים כדי להחיותן חיות מצומצם כדי שעי"כ יהיה בהם מציאות לחזור ולהתתקן ולהחיות ע"י עיבור ואל תתמה מזה כי כן האדם התחתון בעה"ז אחר שמת ויצאה נפשו ממנו נשאר חלק מנפשו בתוך הגוף כדי שעל ידי זה יוכל לקום בתחיית המתים וכמ"ש זוהר פ' שלח לך דק"ע אבל השתא פקדונא איהו לנפשא דאיהי משתכבא ואשתארת בשוכי גו גרמי ובג"כ בריש כל ליליא פקדונא (כלילא) דרוחא לנפשא ולא על בשרא. גם בדקס"ט ענין הבל דגרמי דאשתאר בקברא במעשה בעלת אוב בשמואל וז"ס פסוק והשביע בצחצחות נפשו ועצמותיך יחליץ. והנה כמו שגוף האדם התחתון בעה"ז כשנקבר בקבר נאמר בו ונפשו עליו תאבל ונשאר בו אותו הבחי' של הרוחני של עצמותיך הנקרא בוהר

על עצמותיו הבלא דגרמי וקסטא דחיותא כדי לשמור עליו שיוכל לקום בתחית המתים. כך ירדו עם שברי הכלים גם נצוצי אור (רשימו/י) של אור שנשאר בהם ממה שהאיר ברגע השבירה) כדי לשמור על הכלים בבחי' קסטא דחיותא והבלא דגרמי. והם רפ"ח נצוצין רמוזים בפסוק "בראשית ברא וכו' ורוח אלקים מרחפת", מרחפת נוטריקון רפ"ח מת"ו. והן נקראים נצוצות מרוב מיעוט האור וגריעותו שאינו אלא בבחי' קסטא דחיותא דהיינו חיות מועטת מאד בחי' הבל עצמות. וכשמעלים את השברי כלים עולים הנצוצות עמם, שהם הניצוץ חיות שבשברים שבלעדיו אין לשברים קיום, לכן גם הם נקראים נצוצות.

והנצוצות דהיינו השברי כלים הנ"ל הם אותיות, [1] נמצא שכשמעלה ניצוצות מעלה אותיות. והאותיות שמצטרפות לתיבות, נעשים דיבורים, ואז יוצא הדבור של הקב"ה מהגלות, כי העלאת הניצוצות היא ע"י שישראל חוזרים ופונים אליו ית', ומקשיבים לו וממליכים אותו בקיום מצוותיו, ואזי נעשה דבורו נשמע ומתקבל, וחוזר להיות נקרא דבור, ועל ידי הדיבור נשפע רב טוב לישראל. כנ"ל ע"י הדבור שלנו בהלל ושבח תורה ותפלה, ואזי ע"י שאנו פונים אליו, גם לו יש דבור, כי יש מי ששומע ומקבל את דבריו/י.

אך כיצד יכולין להעלות נצוצות להשי"ת, העצה הוא כך, כשתסתכל בדבר מה, תיכף יאמין באמונה שלימה שיש בדבר הזה אותיות ונצוצות. ומן האמונה הזו נעשה זי"ן/י, שנאמר (תהלים לג/י) וכל מעשיהו באמונה. והעשי' היא ששת ימי החול, והאמונה היא

הבל דגרמי כנ"ל כדי שיהיה לו איזה חיות כדי שיוכל להתקיים עד זמן התחיה כי אם לא היה נשאר בהם שום לחוחית לא היו קמים בתח"ה והיו ענין שאר"ל יש מי שאינם קמים בתח"ה לסבת עון כמו עון רבית וכופר בתח"ה וכיוצא בזה כי אותו העון גורם להסתלק רוחניות המלחח העצמות ההם בקבר ונשארים יבישים ושוב אינן יכולין לחיות וז"ס והשביע בצחצחות נפשך ועצמותיך יחליץ והיית כגן רזה וכמוצא מים אשר לא יכזבו מימיו כי ע"י לחלוחית ממי האורה (נ"א מעט והארה) אשר נכנס בעצמות לא יכזבו מימיו ויקום בתח"ה וזה מ"ש יחזקאל בענין העצמות היבשות ההם שאר"ל שהיה איש א' שבנשך נתן ובתרבית לקח ועי"כ נתייבשו עצמותיו בלתי שום לחלוחית מצוה ולא קם בתח"ה והנה עד"ז גם בו' מלכים נשאר בהם קצת רוחניות כדי להחיות את הכלים ההם בזמן תחייתם שהוא זמן תיקון האצילות. ודע כלל זה כי כל מה שיש בעה"ז הכל הוא כדוגמת מה שהיה באלו ז' מלכים ואין כל חדש תחת השמש ומיתת המלכים ותיקונם הוא ענין תח"ה להם וכך יהיה לגופים השפלים בעה"ז לע"ל.

^ה פתחי שערים לרבי יצחק חבר נתיב שבירת כלים פתח כט

^א כמבואר בעץ חיים שער יח שער הרפ"ח פ"א – והנה הרוחניות הנשאר בהם הנקרא הבל דגרמי הם בחי' ניצוצין של האורות העליונים שנשארו בכלים המתים ההם ועיקרי האורות נסתלקו למעלה וקצת ניצוצין מהם נשארו בכלים להחיות בזמן תיקון של אצילות. והנה מספר הניצוצין ההם היו רפ"ח ניצוצין וז"ס והארץ היתה תהו ובהו שהם בחי' המלכים הנקרא ע"ש המל' דא"ק הנקרא ארץ אדום אשר מתו ונשתברו ונעשו תהו ובהו ונשאר קצת ניצוצין הנקרא רוח אלקים מרחפת עליהו ותיבת מרחפת הוא מ"ת רפ"ח כי הרפ"ח ניצוצין היה תוך המתים הנ"ל ופשוט הוא שהאור המעולה עלה למעלה ובחי' הגרועה שבהם הם ניצוצין ההם אשר נשארו בתוך הכלים כנ"ל שהם בחי' דינין גמורים כמ"ש.

^א ע"ח ית' ה' שער הפסוקים שמות (ג' ב') ד"ה וסוד הענין, לקוטי תורה בלק ד"ה ענין בלק, אצורת חיים סוף שער רפ"ח ניצוצין שער הוהקמות דף טו סע"א ד"ה ובהו תבין. ועיין תורה נד את ג', ותורה סד את ב', ותורה עה.

^ב ועיין זוהר וארא דף כה: – תא חזי כתיב הן בני ישראל לא שמעו אלי, ואיך ישמעני פרעה ואני ערל שפתים ערל שפתים פרש"י אטום שפתים, ומקשה מאי ואני ערל שפתים וכי שפתיו של משה היו אטומות שלא היה יכול לדבר, והא בקדמיתא כתיב לא איש דברים אנכי וגו', כי כבד פה וכבד לשון אנכי, וקדשא בריך הוא הא אותיב ליה והקב"ה השיב ואמר לו מי שם פה לאדם וגו', ועוד והוא הקב"ה אמר ואנכי אהיה עם פיך, סלקא דעתך דלא הוה כן וכי תעלה על דעתך שלא היה כן, והשתא אמר ועתה אמר משה ואני ערל שפתים ואיני יכול לדבר, אי הכי אן הוא מלה דאבטח ליה קדשא בריך הוא בקדמיתא אם כן היכן הוא דבר ההבטחה של ואנכי אהיה עם פיך שהבטיח לו הקב"ה בתחילה.

ומתוך אלא רוא איהו אלף ט' בזה סוד, כי משה קלא משה היה מרכבה אל הת"ת ששם שורק הקול, ודבור דאיהו מלה דיליה הוה בגלותא והדבור שהוא הדבור שלו סוד המלכות היתה נגלות, והנה הדבור הוא המחך ומפרש את הקול, כי המלכות היא המוליכה כל פעולות הת"ת אל הגלוי, ועתה היא נעלמה היתה לריכה אל הגלוי, לכן והוה איהו אשים לפרשא מלין לכן היה משה ערל שפתים מלפני הדברים, ובגין דא אמר ומשום זה אמר משה ואיך ישמעני פרעה, בעוד דמלה דיליה איהו בגלותא דיליה נעור שדבור שלי שהוא המלכות היא נגלות שלו, ר"ל שהשכינה היתה מתלכטת נהנה ער של מלכים, ואז היתה יושבת ודוממת ולא היתה יכולה להראות גבורותיה.

^ג גם בדפוס יד ותולד - כשתסתכל ומתורו - כשיסתכל

^ד בדפוס - מאמין

^א זי"ן - צ"ע מדוע לא כתב זי"ן ונראה שרוצה לומר שאין הכוונה לאות ז' אלא למספר ז' דהיינו שבע. צ"ע לקמן יו"ד לכאורה הכוונה לאות יוד כמבואר שם י' על שם המחשבה.

^ב תהילים פרק לג (ג) שירו לו שיר חדש היטיבו נגן בתרועה: (ד) פי ישר דבר ידוד וכל מעשהו באמונה: (ה) אהב צדקה ומשפט חסד ידוד מלאה הארץ: (ו) בדבר ידוד שמים נעשו וברוח פיו כל צבאם:

מלבי"ם (ד) כי ישר – (מפרש נגד ההנהגה הטבעיית), דבר ה' – שהוא הדבור שבו ברא את המציאות (כמו שיפרש בפסוק ו' בדבר ה' שמי' נעשו) הוא ישר – ר"ל שהנעשה בדבורו נוסד על חקים קבועים ישרים בלתי משתנים, וכן לא הוסיף על הדבור הזה ולא גרע ממנו, כמו שית', וכל מעשהו באמונה – הנה שני ההנהגות האלה שהם הטבעיית והנסיית מצויינים בכתבי הקדש בשם אמונה ואמת, ובשם חסד, שההנהגה הטבעיית הסדורה מששת ימי בראשית מצויינת בשם אמונה, כי החקים האלה נאמנים לעד וקיימים, וה' התחייב להנהיג תמיד החקים האלה ושלא לבטלם, כמו חקות שמים וארץ יום ולילה קיץ וחורף וכדומה, שלא ימושו לעולם, וההנהגה ההשגחיית שתחדש לפעמים ברצון ה' ע"ד הפלאיי תכונה בשם חסד, כי אינו מחויב לעשותם ויעשם בחסדו לפי רצונו בכל עת, עז"א שכל מעשהו – של דבר ה' הוא באמונה – כי חקיהם מוכרחים ומובטחים ובלתי משתנים לעולם:

השביעית. נראה שרבנו מפרש את הפסוק שכל מעשיו של הקב"ה דהיינו הבריאה בששת ימי החול, תלוי באמונה שהיא שבת יום השביעי, שבה שבת מהעשייה. כי שבת צורה וחיות הימי חול של גשמיות. נמצא מה שאמר ומן האמונה נעשה זיין, הכוונה לבאר מה היא האמונה, שלבד מהאמונה שיש בדבר אותיות, גם יאמין שהאותיות הם החיות הרוחניות של הדבר, כמו ששבת היא החיות של כל הגשמיות שנבראה בששת ימי החול.

ואח"כ יצרף אל האמונה החכמה, כמו"ש שודד המלך בסוף ימיו, כשהודיע לכל העם ששלמה ימלוך אחריו, פנה אל בנו ואמר (ד"ה א כ"ח)¹⁹ **דע את אלקי אביך**, דהיינו לבד ממה שקבלת מאביך, עוד תחקור בשכלך לדעת את ה' יותר ויותר (מצודות דוד). **ואלקי אביך היא בחי' אמונה** מה שאדם מקיים את מה שקיבל מאבותיו, ולא מצד שחקר והבין שכך צריך לעשות, כמו לשון חז"ל **מעשי"ד אבותיהם בדיהם** אמרו חז"ל בגמרא {חולין יג:} על עובדי עבודה זרה שהיום רובא דרובא שבהם, לא מאמינים באמת בעבודה זרה, אלא רק עושים מנהג שקבלו מאבותיהם. ולהבדיל, נראה שלזה המתכוון רבנו שגם האמונה שלנו הבסיס שלה צריך להיות **שאנו מאמינים בו ית' שהוא אלקי אבותינו** דהיינו האמונה שקבלנו מאבותינו **שזהו העיקר**, אבל צריך להוסיף ולחזק אותה בדעת. וזהו **ודע** את אלקי אביך, כי דע **היא החכמה והשכל**. נמצא ש"דע את אלקי אביך" הפירוש שתצרך דעת לאמונה שקבלת מאביך. ולדעת המחזקת את האמונה זוכים ע"י התבוננות בכל הבריאה בכלל, ובניסים הפרטיים שנעשים לי בכל יום, דהיינו להלל ולהודות בכל יום על טובות ניסים ונפלאות הנעשים עמנו בכל רגע, כמבואר בתורה ב' תנינא²⁰ שעי"ז מכירים אותו ית'.

וחכמה היא יו"ד, דהיינו שאות י' רומזת לחכמה, כמו שפרש"י על הפסוק בתחילת שירת הים (שמות טו)²¹ **אז ישיר**, קשה מדוע **שר לא נאמר** דהיינו לשון עבר, **אלא ישיר** שהוא לשון עתיד, ומתוך רש"י שהכוונה שכשראה את הנס של קריעת ים סוף עדיין לא שר, אלא רק עלה בלבו וחשב שישיר. נמצא י' של "ישיר" הוא **ע"ש** – על שם **המחשבה נאמרה**. נמצא שאות י' רומז למחשבה ושכל וחכמה.

¹⁹ **דברי הימים א** – פרק כח (ט) ואתה שלמה בני דע את אלהי אביך ועבדו בלב שלם ובנפש חפצה פי כל לבבות דורש ידוד וכל יצר מחשבות מביין אם תדרשנו ימצא לך ואם תעזבנו יזניחך לעד:

מצודות דוד (ט) דע את אלהי אביך – כאומר חקור בשכלך לדעת אותו ואם תקצר השכל עכ"ז לא תעזבנו כי אלהי אביך הוא וסמוך על הקבלה כי בודאי האב מעמיד את בנו על האמת. ובנפש חפצה – ר"ל מאהבה ומרצון ולא מיראת העונש. דורש ה' – דרושים הם לפני לדעת כל מה בהם. וכל יצר מחשבות – כל פעולת המחשבות הוא מביין. אם תדרשנו – להשכיל גדולת רוממותו. ימצא לך – ר"ל יפתח לבבך לדעת ולהבין. יזניחך לעד – יעזובך לעולם אם לא תשוב לו:

רד"ק (ט) דע את אלהי אביך – כמו וידעת את ה' אלהיך ואמר אלהי אביך ר"ל שסמוך על הקבלה עד שידעם מעצמו: וכל יצר מחשבות מביין – פעלת הלב נקראת יצר, לפי שהלב פועל ויוצר במחשבה הענינים הן לטוב הן לרע:

²⁰ מתוצו - משנה

²¹ **חולין דף יג:** – אמר מר שחייט עובד כוכבים נבלה, וניחוש שמא מין הוא? (וא"כ היא תקרובת ע"ז שאסור בהנאה וחומר מנבלה) אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוחה אין מינין באומות עובדי כוכבים, והא קאחינו דאיכא? אימא אין רוב עובדי כוכבים מינין. סבר לה כי הא דאמר ר' חייא בר אבא א"ר יוחנן נכרים שבחוצה לארץ לאו עובדי עבודת כוכבים הן, אלא מנהג אבותיהן בידיהן. אמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן אין מינין באומות עובדי כוכבים.

רש"י – מין – זה האדוק בעבודת כוכבים ומין ישראל חמור ממומר לעבודת כוכבים שהמין אדוק בה וכל מחשבותיו לה: אין רוב עובדי כוכבים מינין – הלכך הווי להו מינין מיעוט ולמיעוט לא חיישינו: אמר רב יוסף בר מניומי אין מינין באומות עובדי כוכבים – כלומר אין תורת מין על מין עובד כוכבים:

²² **תורה ב' תנינא אות א'** – עקר שעשוע עולם הבא להודות ולהלל לשמו הגדול ותפירה ולהפיר אותו ותפירה, שעל ידי זה סמוכים וקרובים אליו ותפירה, פי כל מה שיודעין ומפירין אותו ותפירה ביותר, סמוכים אליו ביותר, פי שאר כל הדברים יתבטלו לעתיד בלם, בבחינת: **כל הקרנות בטליו, חוץ מקרבן תודה** (מדרש רבה, צו פרשה טו, אמור פרשה כו, עין שם), **שלא ישאר לעתיד, רק בחינת תודה והודאה, להודות ולהלל ולדעת אותו ותפירה, כמו שכתוב (ישעיה י"א): "כי מלאה הארץ דעה את ה' פמים לפים מכסים", שנה כל שעשוע עולם הבא:**

²³ **שמות פרק יד** (כט) ובני ישראל הלכו בבישה בתוך הים והמים להם חמה ממינים ומשמאלם: (ל) וישע ידוד ביום ההוא את ישראל מיד מצרים וירא ישראל את מצרים מת על שפת הים: (לא) וירא ישראל את ה' הגדלה אשר עשה ידוד במצרים ויראו העם את ידוד ויאמינו בידוד ובמשה עבדו: (א) אז ישיר משה ובני ישראל את השירה הזאת לידוד ויאמרו לאמר אשרה לידוד כי גאה גאה טוט ורכבו רמה בים:

רש"י – (א) אז ישיר משה – אז כשראה הנס עלה בלבו שישיר שירה וכן (יהושע י) או ידבר יהושע וכן (מ"א ז) ובית יעשה לבת פרעה חשב בלבו שיעשה לה אף כאן ישיר אמר לו לבו שישיר וכן עשה ויאמרו לאמר אשרה לה. וכן ביהושע כשראה הנס אמר לו לבו שידבר וכן עשה ויאמר לעיני כל ישראל וכן שירת הבאר שפתח בה אז ישיר ישראל פירש אחריו עלי באר ענו לה (מ"א יא) אז יבנה שלמה במה פירשו בו חכמי ישראל שבקש לבנות ולא בנה למדנו שהי"ד ע"ש המחשבה נאמרה זהו ליישב פשוט.

שפתי חכמים – דקשה לרש"י דהוה ליה למימר אז שר, דישיר משמע לעתיד, ואו לשון עבר הוא, דאז שר, ומתוך אז וכו' עלה בלבו וכו' כלומר דישיר קאי אמחשבה.

ומהיו"דיה והזיין^(ט) הנ"ל/כ) נעשה עין, כי ז"פ י' (70=10x7) בגימטריה ע' ולאות ע'

קוראים עין, רמז שע"י אמונה וחכמה נעשה עינים להסתכל על כל דבר ולהעלות ממנו את הניצוצות. דברי רבנו כאן צריכים ביאור, כי צ"ע מדוע מכפיל ולא מחבר? וצ"ע מדוע ז' פעמים יוד ולא יוד פעמים ז'? וצ"ע דלעיל אמר שהעיקר היא האמונה, וצריך לצרף אליה חכמה, משמע אמונה עיקר, ומדוע כאן בהמשך אומר שהעין הוא חכמה, הרי העין הוא צרוף של חכמה לאמונה כנ"ל?

ונראה לבאר שרבנו מתכוון לעין השכל, שהיא הפך מהעין הגשמית, ועל כן מכפיל שבע פעמים י', דהיינו שמכפיל את החכמה, ולא את האמונה, כי האמונה היא הבסיס, אבל עין השכל היא קומת השכל שבכל שבע המדות שבקומת האמונה. ונ"ל עומק הכוונה עפ"י ע"ז כה: ששוריינא דעינא בלבא תליא, וביארו התוס' שם שראיית העין תלוי בהבנת הלב. ולפ"ז מובן שאע"פ שאנו רוצים זכות לעין השכל, צריך לזה תיקון הלב באמונה נכונה.

והשכל הוא כנ"ל בבחי' "דע את אלקי אביך", דהיינו שאת האמונה שקבלנו מרבנו שיש בכל דבר אותיות ניצוצות קדושה, נחזק בשכל והבנת העניין המבואר בעץ חיים שער השבירה ושער הרפ"ח ניצוצות, כל אחד כפי כוחו, דהיינו שכל והבנת העניין שמחזק את האמונה הנ"ל, ואזי בעין כוז, עין שכלית, שמסתכל בהפנמיות של הדבר ולא בחיצוניות ומאמין שהרוחניות היא העיקר וההיות של הגשמיות, ומבין קצת עניין השבירה והניצוצות שנפלו לקליפות ובכל דבר אזי בעין כוז זוכה לפתוחי חותם, כמבואר לקמן עין שמגלה את הניצוץ הנעלם בכל דבר, ואזי הוא עולה.

ועוד ראייה שהעין הוא חכמה, כי חכמי העדה נקראים עיני העדה^(כא) כי איזהו חכם הרואה את הנולד, וחכמי העדה יודעים בחכמתם להזהיר את העם מהנולד ממעשיהם מה שהעם לא רואה (עם דייקא לשון גחלים עוממות). דהיינו שהם רואים את העתיד הנעלם. והיינו עין השכל שרואה את הרוחניות הנעלמת בגשמיות.

וממילא כשיש לו עין כזה, כשמסתכל בדבר מהעולם, כבודאי נתעלין הניצוצות. כמ"ש

(שמות כח/כז) ועשית ציץ זהב טהור, בגשמיות הוא טס זהב על מצח הכהן הגדול. וברוחניות, (מבואר בשפתי כהן עם/כז) בכוחו הכהן הגדול רואה בחותם כל פנים את פנמיות כוונות לבו של האדם/כז, ומעורר אותו לשוב, וציץ גמט' קץ כי בכוחו לעשות קץ לקץ כל בשר. כי ציץ מלשון הסתכלות (כז/כז), כשהוא

^ט גם בדפוס ותולד - ומה"ל T ומתולד - מה"ל

^ט זיין - צ"ע מדוע לא זיין כמו שכתב לעיל.

^כ יוד זיין הנ"ל צ"ע היה לו למר להפך זין ויוד הנ"ל, שהרי ביאר את הזיין תחילה.

^{כז} * במדבר טו כד (גם עין תורה זו תנינא ולעיל תורה לד את ו' והערה שם)

^{כח} מתוצר - בוודאי

^{כט} שמות פרק כח (לו) ועשית ציץ זהב טהור ופתחת עלי פתוחי חתם קדש לידוד:

רש"י (לו) ציץ - (סוכה ה) כמין טס של זהב היה רוחב ב' אצבעות מקיף על המצח מאוזן לאוזן:

^כ שפתי כהן (לרבי מרדכי הכהן מגורי הארי"ל) - ועשית ציץ. הציץ היה מכפר על עזות פנים, כי כל מי שיש בו עזות פנים אין בו יראת שמים, שנאמר (שמות כ', י"ז) בעבור תהיה יראתו על פניכם לבלתי תחטאו וגו'. וראשית חכמה יראת ה', ואם אין יראה אין חכמה כי היא ראשית כל המדות ממטה למעלה. ציץ גימטריא קץ שהיא סוף המדות ושם הוא קץ כל בשר, שנאמר (משלי ה', ה') רגליה יורדות מות, ואמרו ז"ל (יבמות ע"ט). בני ישראל רחמנים בישנים, וכל מי שיש בו עזות פנים לא עמדו רגלי אבותיו על הר סיני, כי משם קיבלו ישראל בושת פנים שנאמר בעבור תהיה יראתו על פניכם, וזה אין בו בושת פנים בידוע שהוא מערב רב שנאמר עליהם (שמות י"ט, י"ז) ויתיצבו בתחתית ההר, כמו שאמרנו במקומו. לזה היה הציץ להודיע לכהן מי הוא מבני ישראל, ולשון ציץ כמו מציץ מן החרבים (שיר השירים ב', ט'), וזהו שאמר ופתחת עליו פתוחי חותם, כלומר שיהיה מורה ומפתח מי הוא בחותמו של מקום, שהפרצוף נקרא חותם, כמו שאמרו חז"ל (סנהדרין ל"ז). בשר ודם צר צורה בחותם וכולם עולים באותו חותם והקב"ה צר צורה ואין זה דומה לזה, וזהו קודש לה' שהיה מורה מי הוא קודש, שישראל נקראים קודש שנאמר (ירמיה ב', ג') קודש ישראל לה', והיה הציץ מעביר מישראל העזות כדי שיהיה בהם יראת שמים ויהיו רצוים לפני המקום, וזה לרצון להם לפני ה'.

^{כא} עיין ספר מאור ושמש - פרשת קרח ד"ה ועבד - והנה איתא בספר ברית מנוחה שבשעה שהיו מביאים קרבן לבית המקדש היה מסתכל הכהן העובד בעל קרבן והבין מחשבתו ואם הבין שאינו עושה תשובה כראוי עדיין אזי רמז הכהן העובד ללויים שיזמרו ניגון לעורר בעל הקרבן שיהרהר בתשובה ואזי הלויים בשרים ובזמרים הביאו לבעל הקרבן שיהרהר בתשובה, לפי שהם בשרים ובזמרים היו ממשויכים מ"ג תיקוני דיקנא עילאה ממזל העליון שהוא מזל עילאה שהוא שלשה היות של י"ג מדות והם י"ב תיבות ועם המקור הוא י"ג מכילין דרחמים, והיו ממשויכים לעולם הבינה שהוא עולם התשובה ומשם נמשך תשובה לבעל הקרבן ומהרהר בתשובה. וממשיכין י"ג תיקוני דיקנא עילאה ממזל עילאה וממקור העליון שהוא נקרא אריך אנפין והיו ממשיכין המוחין עילאין שהם שמות היות והמילויין דהיינו ע"ב ס"ג מ"ה ב"ן בידוע, ועל ידי זה היה נמחל לבעל הקרבן ונעשה נושא שנוטלין ומבטלין המחשבות של העבירות, ועל השוגג לבד שהוא מעשה בלי מחשבה היה מכפר הקרבן של הבהמה, בהמה נגד מעשה בהמיות שהוא מעשה בלי מחשבה לפי שנושא עין כנ"ל.

^{כב} עיין זוהר ויקהל דף ר"ז: ושלא דף קעה.

^{כג} זוהר ויקהל דף ר"ז: - אדחכי חמא לרבי יוסי דתהו מתרהר במלי דעלמא בתוך כך ראה ר"ש את רבי יוסי שהיה מהרהר בעניני העולם ונפרד מדביקות העליון, אמר ליה ר"ש יוסי בלי תואר רבי, כי ע"י שנפרד מהדבקות נסתלקה ממנו אות י' של רבי שהיא סוד החכמה, קום אשלים דיוקנך קום

טהור כנ"ל, באמונה ובחכמה, אז ופתחת עליו פיתוחי חותם, היינו שתפתח ע"י עין כזה הנצוצות החתומים בכל הדברים, ותעלה אותם קודש לה' ואזי נעשה קץ וסוף לקליפות וכל דבר המעלים וכובש את ניצוצי האלוקות.

והנצוצות הם אותיות ומאותיות נעשה דיבורים, וע"י הדיבורים משפיע רב טוב לישראל. וכשמעלה נצוצות מהדבר, אזי הדבר הזה נעשה אפס, כי הנצוצות הם החיות של הדבר:

עתה חוזר לבאר את הפסוק בתהלים פרק צח שבו פתח את התורה כיצד רמוז בו כל ההשגה הנ"ל.
וזה פי' של הפסוק [כ"ח], (תהלים צח ג) זכר חסדו ואמונתו לבית ישראל ראו כל אפסי ארץ את ישועת אלהינו:

זכר חסדו, פשוטו של מקרא לשון זיכרון/כ"ט ולפי רבנו רומז **לזכר לשון השפעה** כי טבע הדבר שמשפיע לנוק'. נמצא ש"זכר חסדו" רומז להשפעת החסד, נמצא "זכר חסדו ואמונתו לבית ישראל" היינו רמז שכשרוצה להשפיע חסד לישראל, אזי יצרף אמונה לחכמה, דהיינו ואמונתו יצרף לבית דהיינו לחכמה כדי שהקב"ה יוכל להשפיע חסד לעם ישראל כי תחילה צריך לזכות לעין השכל וזה ע"י שמצרף אמונה לבית שהיא החכמה, שנא' (משלי כד) **בכחמה יבנה בית**. ואזי בוודאי ראו כל אפסי ארץ [לא], דהיינו שע"י ראו, שהיא הסתכלות בעין שכלית הנ"ל, אזי "אפסי ארץ", היינו הארציות של הדבר נעשה אפס. כי ע"י ההסתכלות בעין הנ"ל אזי ואת, היינו האותיות מא' עד ת', היינו הנצוצות שבדבר עולות ממנו, הנצוצות הן אותיות שמצטרפות לתיבות דבור, על ידם נעשה ישועות אלקינו. כי מהנצוצות נעשה דיבורים, ועי"ז משפיע הש"י רב טוב לישראל. וזהו ישועת אלקינו [לב], דהיינו כשמשפיע רב טוב לישראל היא לא רק ישועתנו, אלא גם ישועת אלקינו כי זה תענוגו :

עד כאן ביאור חברותא לתורה צד

והשלם צורתך, דאת חד חסר בך שאות אחת שהיא י' חסרה בך, קם רבי יוסי כי הדורש היה עומד לכבוד התורה, וחד במלין דאורייתא ושמה בדברי התורה, ומיד חזר לדברותו וחזרה אליו האות י' ונשלמה צורתו, וקם קמיה ואח"כ עמד לפני ר"ש, אסתפל ביה רבי שמעון בפניו של רבי יוסי, אמר ליה רבי שמעון רבי יוסי ולא כמקודם שקראו יוסי סתם, השתא אנת שלים קמי עתיק יומין ודיקנך שלים עתה שלם אתה לפני הקב"ה וצורתך שלימה. ולפי שר"ש הכיר בהסתכלותו ברבי יוסי את כל עניניו, לכן פתח ר"ש לדרוש במש"כ (לפניו נפסוק) ויעשו את ציץ נזר הקדש וזה טהור ויכתבו עליו פתוחי חותם קדש להוי"ה, ושאל אמאי אקרי ציץ למה נקרא טס הוזהב שהוא בשם ציץ, ואמר אסתפלותא הוא לשון הסתכלות כמו מציץ מן החרוכים, לאסתפל ביה שנעשה להסתכל בו, ובגין דהוה קיימא על אסתפלותא דבר נש ולפי שהיה עומד שיסתכל בו האדם, אקרי ציץ לכן נקרא ציץ, וכל מאן דאסתפל ביה ביהוה אשתמודעא ביה וכל אדם שהסתכל בהציץ היה ניכר להכהן גדול הלושב את הציץ אם הוא צדיק או לא.

ומפרש איך היה ניכר להכהן, ואמר כי בציץ הו' אתון דשמא קדישא בציץ היו אותיות השם הקדוש הוי"ה, גליפן בגלופא ומתקקן ביה והיו אותיות השם הוי"ה מפותחות בפתוח והיו חקוקות בו (כמובא במס' גיטין דף כ ע"א, שהציץ היה כתבו בולט, ופרש"י שהיה הציץ דק כעין טס, וצר האותיות מעבר האחד ודוחק ירכותיהן והיו בולטות מעבר השני), ואי זכא הוה תהוה דקיימא קמיה ואם היה צדיק האדם הוא שעמד לפני הציץ, אז אינון אתון דמתקקן ביה גו דהבא אותם אותיות השם הוי"ה שהיו חקוקות בתוך הוזהב, הו' בלטיין מתתא לעילא היו בולטות מלמטה למעלה, וסלקין מההוא גליפו בנהירו והיו עולות מחקיקה ההיא בהארה, והו' נהרין באנפין דההוא בר נש והארות האותיות היו מאירות בפניו של אדם ההוא שהסתכל בציץ, על ידי נציץ נציצו ביה שהתנוצצו בו בהתנוצצות, ולא נציצו אבל לא היה ניכר בו ההתנוצצות, כי בשעתא קדמיתא דאסתפל ביהוה בפעם הראשונה שהסתכל בו הכהן פתאום, הוה חמי נהירו דאתון פלהו באנפין היה רואה את הארת כל אותיות השם הוי"ה בפניו של האדם שעמד לפני הציץ, וכד הוה מסתפלא לעיינא ביה וכשהיה מסתכל לעיין ולהתבונן באותה ההארה שבפני האדם, לא הוה חמי מדוי לא היה רואה כלום, כי מיד נתכסה הארה ההיא, אלא נהירו דאנפוי דנהיר אלא ראה הארת פניו של האדם שהיה מאיר, פאילו ניצוצא דדהבא הוה נציץ ביה כאילו ניצוץ אור היוצא מן הוזהב היה מתנוצץ בו ולא יותר.

בר דכהנא הוה ידע חיוז דאסתפלותא קדמא דהוה חמי לפום שעתא רק שהכהן היה יודע את המראה של הסתכלות הראשונה שהיה רואה לפי שעה,

דהא רעותא דקנישא בריך הוא הוה ביה ביהוה בר נש ומזה ידע כי רצונו של הקב"ה באדם הזה לפי שהוא צדיק, וידע דאיהו זמין לעלמא דאתי וידע שהוא מוזמן לעולם הבא, בגין דחיוז דא נהרין עליה מלעילא לפי שמראה הזה (שראה פתאום שהאירו פניו מאותיות השם הוי"ה שבציץ), היו מאירים עליו מלמעלה, וקנישא בריך הוא הוה אתרעי ביה והוא סימן שהקב"ה הוא מרצה בו, וכד מסתפלין ביה לא תמאן מדי ואח"כ כשהיו מסתכלים בפני אדם ההוא לא היו רואים בו כלום, בגין דחיוז דלעילא לא אתגלייא אלא לפום שעתא לפי שמראה שלמעלה אינו מתגלה אלא לפי שעה, ומיד מסתלק ונעלם. ואי קיימא בר נש קמי תהוה ציץ ואם אדם עומד לפני הציץ, ואנפוי לא אחזין לפום שעתא חיוז קדישא ופניו לא היו נראות אפילו לפי שעה במראה קדוש, כלומר שלא האירו עליו אותיות השם הוי"ה שבציץ כלל, אז הוה ידע כהנא דהא איהו תקיף מצחא היה יודע הכהן שהוא עוות מצח,

ובעי לכפרא עליה ולמבעי עלוי חמין וצריך לכפר עליו ולבקש עליו רחמים שיחזור בתשובה. (מ"א ומ"מ ומפסוקים)

¹⁰ תהלים צח הנ"ל בתחילת התורה

כ"ט רדיק על תהלים פרק צח פסוק (ג) זכר חסדו. החסד והאמונה שהיה לו עם בית ישראל להוציאם מן הגלות, זכר אותם להם והוציאם לעיני כל, זהו ראו כל אפסי ארץ:

ל משלי פרק כד (ב) בחכמה יבנה בית ובתבונה יתבונן: (ד) ובדעת חדרים ימלאו כל הון יקר ונעים:

¹¹ המשך הפסוק הנ"ל תהלים צח

¹² סוף הפסוק הנ"ל

בעניין בכל צרתם לו צר

נראה לבאר עפ"י תורה ה' ממה שרבנו לא ביאר שם כיצד יודעים היכן יש דין על העולם שעדין לא נחתם. רק מבאר שאחרי הגזר דין נגרע מהשמחה של הקב"ה, נמצא שהקב"ה מצטער רק אחרי הגזר דין ולא לפני כן, ונראה הטעם כי רק בצרתם של ישראל לולי צר"ה, ולא מעצם החטא, על כן עד שלא נגזר העונש על החטא עדין לא נגרע משמחתו. נמצא שצער של יהודי יותר צר לו מחורבן העולם על החטא. א"כ חייב כל אחד לדאוג שלא ימצא יהודי שמצטער"ה, וכל שכן שלא לצער יהודי. ועוד גם כשיהודי גרם לי צער שלא להקפיד עליו, שהרי אם יענש יצטער עליו הקב"ה וגם לא להצטער על הצלחת חבירי, שהרי הצלחתו היא תיקון העולם, וכל אחד חייב לומר בשבילי נברא העולם, ומה אכפת לי ע"י מיל"ה העולם יתוקן העיקר שיתוקן. (אדרבא אולי יש מעלה במה שנעשה ע"י אחר, שע"י אני ניצול מגדלות, וגם בזה אני מראה שתיקון העולם חשוב בעיני יותר משכר עוה"ב, ואולי לכן אמרו חז"ל ב"ב ט. גדול המעשה יותר מן העושה) ועל כן מבואר שם בתורה ה' שרק אחר שנגזר ונחתם גזר דין על העולם, רק אז נחסר משמחתו של הקב"ה, וצ"ע לכאורה הוא דבר תמוה וקשה, הרי לכאורה כל חטא גורם צער להקב"ה. אבל נראה עפ"י הנ"ל ביאור נפלא, כי באמת כל צערו של הקב"ה, הוא רק בבחי' "בכל צרתם לו צר", לכן אע"פ שהעולם נחרב ע"י חטאי בני אדם, אבל כל זמן שלא נגזר עליהם שיענשו, עדין לא נחסר משמחתו ית', כי רק על צערם הוא מצטער.

השמטות הקשורות לתורה

כל השפעת שפע לישראל נשפע תחילה ברוחניות מהקב"ה למלכות, והיא מתעברת בו ויולדת שפע לישראל, בבחי' "ותתן טרף לביתה וחק לנערותיה", והמלכות מקבלת מהקב"ה ע"י שמעלה לו מיין נוקבין, שהם מעשים טובים של ישראל, כדי לעורר רצונו להשפיע/לט', והם גם הכלים, דהיינו הצמצום שלה לקבל בהם את השפע,

^ג ישעיה פרק סג פסוק ט' – כתיב לא וקרי לו – עיין בראשית חכמה – שער הענוה – פרק ששי שכתב כן בשם ספר הבהיר והזהר פ' וירא שהכתיב "לא" רומז שבכל צרתם לאלף צר, והאריך בזה ע"ש. וכן תומר דבורה לרמ"ק פ"א (בביאור מדת "לשארית נחלתו") – כתיב "לא" באל"ף, לומר שצערם מגיע לפלא העליון וכל שכן לדרו פרצופין, שבהן עיקר ההנהגה, וקרינן בוא"ו "לו צר", כדכתיב (שופטים י' ט"ז): "ותקצר נפשו בעמל ישראל", לפי שאינו סובל צערם וקלונם, מפני שהם שארית נחלתו: וע"ש עוד בענין ערבות ישראל זה בזה.

^ד כדגרסינן בספרי כל זמן שישאל משועבדים כביכול שכניה עמהם, שנא' בכל צרתם לו צר, ואין לי אלא צרת צבור, צרת יחיד מנין תלמוד לומר יקראני ואענהו עמו אנכי בצרה (וכן שנינו כשאדם מצטער שכניה מה לשון אומרת קלני מראשי קלני מזרועי) וכן אתה מוצא שכל מקום שגלו ישראל שכניה עמהם, שנאמר הגלה נגליתי לבית אביך בהיותם במצרים, גלו לבבל שכניה עמהם שנאמר למענכם שלחתי בבבלה, גלו למדי שכניה עמהם, שנאמר ושמתי כסאי בעילם, (מגדל עוז ליעב"ץ – בית מדות – עליית ותרות) וגם עיין ספר קב הישר פרק צד.

^ה עיין חרדים פ"ט סעיף לט שהיא ענף ממצות ביקור חולים כשיראה חבירו בצער יצטער בליבו ויתפלל עליו ויבקש עליו רחמים. ועיין ספר חסידים – סימן תשנ"ג – אבל מפני שישאל ערבים זה לזה, לכך כשצער בא על אחד, חייבים כולם להצטער, ולהתפלל, שנאמר (תהלים לה יג) ואני בחלותם לבושי שק, וכתיב (שם) ותפלתי על חיקי תשוב. ואם לא היה מתפלל היה חוטא, שנאמר (ש"א יב כג) גם אנכי חלילה לי מחטוא לה' מחדול להתפלל בעדכם. ועיין ספר חסידים סימן תר"ג העושה רע לאדם אינו נענש על אותו אדם לבד, אלא על כל המצטער עליו, שנאמר (בראשית מב כב) ו'גם דמו הנה נדרש', גם לרבות דמו של זקן (יצחק אבינו), וכל שמצטער עליו.

^ו גם עיין בספר הספד על רבי ישראל פישר זצ"ל שאמר שרוב הצרות שיש ליהודי הם בגלל שציער יהודי. ועיין בשיחות מוסר לר' חיים ליב שמואלביץ זצ"ל (שהיה ראש ישיבת מיר) במאמר ע"ד שמוכיח מחז"ל שלגורם צער ליהודי זה כמו להכניס יד לאש ולכן נענשים בזה אפילו על שוגג ע"ש ראייה מפנינה וחנה ומכתובות סב: מהצדיק שמת בגלל שאשתו הורידה דמעה על שאחר לחזור לביתו בערב שבת אע"פ שבדאי כשמת נצטערה יותר. ולפי דברינו נראה הטעם כיון שגורם בזה צער גדול להקב"ה, צער ישיר ומידי, יותר מכל צער אחר, כגון בגלל איזה חטא, שכמבואר בפנים לא נחסר משמחתו ית' בגללו, אלא רק אחר גזר דין. שגם בזה נ"ל הטעם כי רק אחר גז"ד חוזר להיות מזה צער ליהודי.

^ז מהמעשה הנ"ל בכתובות סב: מבואר שרק כיון שהורידה דמעה נענש, ואפשר גם שאם היתה מתפללת שלא יזיק לבעלה, אפשר שלא היה נגרם צער להקב"ה ע"י. וכ"ש מי שמקפיד ממש, עד שגורם שיענש חבירו, מבואר בגמ' שבת קמט: שגורם בזה צער גדול להקב"ה, ונענש על זה שלא יכנס לעתיד במחיצתו של הקב"ה, (אפילו ששותק ולא מבקש שיענש כמבואר בביאורי הדף שם) ואפילו נדמה לו שלא מקפיד, צריך לומר בפירוש שמוחל, כמבואר ברבינו בחיי שאם יוסף היה מוציא בפיו מחילתו לאחיו היה הפגם נמוק לגמרי, ולא היו צריכים עוד לכפרת עשרה הרוגי מלכות. עוד מבואר בספרים שע"י קנאה יכול לגרום נזק לחבירו, (ויש אומרים שזה נזק העין הרע שבגלל צערו על טוב שזכה חבירו נלקח הטוב מחבירו)

^ח עיין שיחות הר"ן קיט החיוב לשמוח בהצלחת חבר כי אם אני איני זוכה שלכל הפחות יזכה אחר ע"ש שמוהר"ן מבאר שפשוט הדבר הרי צריך לדאוג לטובת כל ישראל.

^ט בעל שם טוב על התורה – פרשת נח אות קמ. מה שאומרים לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכיניתי קלה). הכוונה להביא התפארת למלכות שיתפאר הקדוש ברוך הוא עם המלכות, דהיינו המדרגה התחתונה, עולם הדיבור, שזאת המדרגה מחיה את כל העולמות כמו שאמר הכתוב (תהלים ל"ג) בדבר ה' שמים נעשו, ונאמר (נחמיה ט') ואתה מחיה את כולם, והדיבור של הקדוש ברוך הוא קלו) הוא תמיד

והצמצום והכלי לקבל השפע הוא אותיות הדיבור, וכן הקב"ה משפיע שפע פשוט, שיוורד ומצמצם בצירור וגבול של אותיות^{מא},

בדבר ה' שמים נעשו ובאותו דיבור הם מתקיימים כמבואר בבעש"ט/מא. דהיינו שבדיבור ברא ה' ית' את העולם, בתחילה באות ה' כמ"ש "בהבראם" ודרשו בה' בראם כמבואר במנחות כט:מב, וכן איתא באקדמות ובאתא קלילא דלית בה מ'ש'ו'תא, זמין כל עבדי'תה ב'ה' יומי ש'תא. ושוב בעשרה מאמרות כלליות, וראה תורה יט כיצד כל דבר בבריאה נברא ע"י אותיות שמו שהם חיותו וקיומו.

מחיה את העולמות, ובשארם עושה מצוה, הקדוש ברוך הוא מתפאר במלכות דהיינו הדיבור שלו קלוז) שהוא בתוך העולמות, ואד מביא האדם את המלכות אל הקדוש ברוך הוא, דהיינו שהקדוש ברוך הוא מתפאר עם עולם הדיבור, וזהו יחוד קודשא בריך הוא ושכיני'תה, שיתפאר הקדוש ברוך הוא במלכות שהוא בתוך העולמות ויתגלה מלכותו, דהיינו שיכירו הכל שהוא מלך העולמות, וזהו תענוג גדול להקדוש ברוך הוא, ומדת המלכות הוא מצדינו ובידינו, דהיינו שאנו מכירים גדולתו ומלכותו, ואז הוא נשלם במדת מלכותו כי אין מלך בלא עם, שמחמת העם נתגלה המלכות, ויש לקודשא בריך הוא תענוג גדול מזה: (לק"י ד"ד ע"א. כש"ט ד"ב סע"ד):

^{מב} תיקון יא דף קמו: - מיד פתח כפי שמענו ואמר לפיכך מ"כ בראשית הוא אותיות ב"ר א"ש ופירש ואינון שית ימים והם סוד עשה ימים עשה קלוז דז"ל, ומה שכתוב ברא אלהים, שאל מאי אלהים על מי רומז עס אלהים, ואמר ימא שביע"א על יס השביעי שהיא המלכות, ורוא דמלך וסוד הדבר נרמז כמה שכתוב כל הנחלים הולכים אל הים כל העשה קלוז הנקראים נחלים יורדים ומשפיעים במלכות, והים אינו מלא כי המלכות משפיעה כל ההשפעה שקבלה, אל התחתונים, (ה"ה) ושם נגזר דהשין בימא דאורייתא וסם הס הנגיס השוליס בימה של התורה, והיינו התלמודי חכמים העוסקים בתורה שמושקשים צו"ן לאלילות, עליוהו אתמר עליהם נאמר שם רמש ואין מספר חיות קטנות עם גדולות היינו התלמודי חכמים הגדולים עם הקטנים וכלהו שאגין על טרפין וכולם שאגים על מזונם, כמ"ס (הגלים קד כ"א) הכפירים שאגים לטרף לקבל שפע מהשכינה, ושכינתא אתמר בה ובשכינה נאמר ותתן טרף לביתה וחק לנערתיה עשה התלמודי חכמים.

^{מב} בעל שם טוב על התורה - פרשת בראשית אות צח. שמעתי בשם הבעל שם מפני מה השכינה בגלות, כי (תהלים ל"ג) בדבר ה' שמים נעשו, וצריך האדם לדבר כל הדיבורים לשם שמים, כדי לעורר הדיבור שנברא בו העולם, להשפיע מדיבור של מעלה לכל העולמות, אבל עכשיו בעו"ה כל דיבורינו לתאוות גופניות, ואפילו הדיבור שבתפלה ושבתורה, הוא במחשבות זרות ובפניות, והוי הדיבור בגלות: (כתבו קודש דכ"ב ע"ב):

בעל שם טוב על התורה - פרשת עקב אות ב. ויענך וירעיבך ויאכילך את המן וגו' למען הודיעך כי לא על הלחם לבדו יהיה האדם וגו', וקשה דהה"ן של שני פעמים האדם מיותרים, והוי לו לומר יחיה אדם, יש לומר דאיתא בס' ליקוטי תורה מהארי"ז ל, דהחוקרים הקשו מאין הוא חיות הנשמה, דאין הדעת נותן שיהיה חיות הנשמה מלחם ומאכל גשמי, ואין לומר דהנשמה יכולה לחיות בלי מזון כמו מלאך, דאם כן מה טעם אם עובר אדם ושוהה כמה ימים בלא מזון ימות ברעב, והמיתה הוא פירוד הנשמה מן הגוף, וקשה מה טעמא תצא הנשמה מחמת מניעת אכילה, כיון שאינה נהנית ממנה, ונבוכו הרבה בזאת החקירה: ותירץ הארי"ז ז"ל שהיו סכלים ולא ידעו בשורש הבריאה, דאמרו רבותינו ז"ל (אבות פרק ה') בעשרה מאמרות נברא העולם, פירוש, על ידי המאמרות עצמן נתהווה הכל, דמאמרו של הקדוש ברוך הוא מרום וקדוש, ותיכף כשאמר הקדוש ברוך הוא יהי רקיע נתהווה הרקיע, וכמו שנאמר (תהלים ל"ג) בדבר ה' שמים נעשו, ונכנס המאמר ההוא בחיות פנימי להחיות הרקיע כל ימי עולם שיעמוד כמו שנאמר (תהלים קי"ט) לעולם ה' דברך נצב בשמים ג) וכן כשאמר תוצא הארץ דשא ועץ פרי או תוצא הארץ נפש חיה, אותו המאמר היה מהווה הכל, והמאמר הזה הוא חיות פנימי להם: וכשנוטל אדם פרי או דבר מאכל ומברך עליו בכוונה ואומר ברוך אתה ה', כשמוכיר את השם מתעורר אותו החיות שעל ידו נברא הפרי ההוא כי נברא הכל על ידי השם, ומוצא מין את מינו וניעור, וזה החיות הוא מזון הנשמה, וכל זה במאכלים המותרים וכשרים שצוה הקדוש ברוך הוא להעלותן מגשמיית לרוחניות: וזהו שאמר הכתוב ויענך וירעיבך, כי המן היה רוחני מאוד, וההדיוטות לא היה להם קורת רוח ממנו, שעל כן אמרו (בפ' בהעלותך) ונפשינו קצה וגו', וזהו שאמר ויאכילך את המן שהוא רוחני מאוד, לחם אבירים שמלאכי השרת אוכלים, אלא שנתגשם קצת, כדי שיהיה בו תפיסת יד, לבא לידי כך למען הודיעך, אפילו בזמן שתבא לארץ ישראל ותאכל לחם גשמי, שתקדים כבוד נשמתך לכבוד גופך, ולהעלות הכל מגשמיית לרוחניות, כי לא על הלחם לבדו, פירוש בזמן שהוא לבדו גשמיית, בלי התעוררות הרוחני בו, יחיה האדם, פירוש, הנשמה שנקרא האדם בה"א הידיעה, כי הגוף נקרא בשר אדם והנשמה נקרא האדם (וזהו בראשית ד"ב ע"ב), כי על כל מוצא פי ה', כשאתה מוציא השם בכוונה על ידי הברכה שברכת עליו, שעל ידי זה מתעורר בו הרוחניות, ומזה יחיה האדם, שהוא הנשמה, שניזונה מרוחניות המאכלים, כי הקדוש ברוך הוא עשה כן בכוונה מכוונת, שעל ידי שיהיה בונה עולמות ומחריבן (רבתי בראשית פרשה ג) נפלו ניצוצין קדושים לד' חלקי הבריאה דומם צומח חי מדבר שראוי לאדם להעלותם: והמשל למלך שנאבדה לו אבן טובה מתוך טבעתו, והנה עמדו לפני המלך בעת ההוא הרבה מעבדיו ושריו הפרתמים והפחות וסגנים מאנשי מלחמתו עד אין מספר, ועם כל זה לא רצה המלך לצוות להם שיחפשו את האבן הטובה, רק ציוה לבנו יחידו וחביבו שיחפש וימצא האבדה, ויחזירה לאביו המלך ד), הגם שהיה המלך בטוח בכל אחד משריו ועבדיו שכאשר ימצאוהו יחזירו אותו בשלימות, אף על פי כן לא היה ברצונו שהם יחפשו אותו, כי רצה לזכות את בנו חביבו, וכדי שיקרא המציאה על שמו, ולא עוד אלא שרמו גם כן לבנו חביבו בכמה רמזים מקום מציאותו, כי מתחלה היתה האבדה מדעת המלך מקומה, ועשה הכל רק למען לזכות את בנו חביבו, וכדי שיגיע גם להמלך מזה גודל תפארת ושעשועים מבנו, לאמר ראו כי שום בן אדם בעולם לא היה יכול לחפש למצוא זולת בנו: והנמשל מובן שתחילת בריאת העולמות היה, כדי לברר הניצוצין קדישין על ידי אומה ישראלית, כמו שדרשו (במדרש רבתי בחקותי פרשה ל"ו) בשביל ישראל שנקראו ראשית, שהם יבררו ממאכלים מותרים וכשרים: וזהו שאמר ריב"ש ה) על פסוק (תהלים ק"ז) רעבים גם צמאים נפשם בהם תתעטף, פירש בכאן סוד גדול והוא למה ברא הקדוש ברוך הוא דברי מאכל ומשקה שאדם תאב להם, והטעם שהם ניצוצי אדם הראשון, שהיו מתלבשים בדומם צומח חי מדבר, ויש להם חשק להתדבק בקדושה, והם מעוררין מייך נוקבין, בסוד מה שאמרו חכמינו ז"ל (וזהו פינחס דרמ"ז ע"ב) אין טפה יורד מלמעלה שאין טפיים עולה כנגדה, וכל אכילה שאדם אוכל ושותה, הם ממש חלקי ניצוצות שלו, שהוא צריך לתקן, וזהו שכתוב רעבים גם צמאים, שאדם רעב וצמא להם למה זה, ואמר נפשם בהם תתעטף בסוד גלות, בלבוש ויחשבה לזונה כי כסתה פניה (בפ' וישב), וכל הדברים שהם משמשים לאדם הם ממש בסוד הבנים שלו שנתלבושו, והבן, והשם יתברך רמו להם לישראל בכמה רמזים, שימצאו האבדה ויחזירו לבעליהם, לאביהם שבשמים, ולא ציוה כן למלאכים ושרפים ואופנים, והאבדה ההוא מדעת היתה כמאמר רבותינו ז"ל (בראשית רבתי פ"ג ס' זי"ן) שהיה בונה עולמות ומחריבן כנ"ל: (כתב שם טוב ד"ח ע"ב):

^{מב} באות ה' בראם - מנחות כט: (בראשית ב' ד) אלה תולדות השמים והארץ בהבראם אל תקרי בהבראם אלא בה"י בראם והוי אומר העולם הזה בה"י והעולם הבא ביו"ד).